Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:
https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

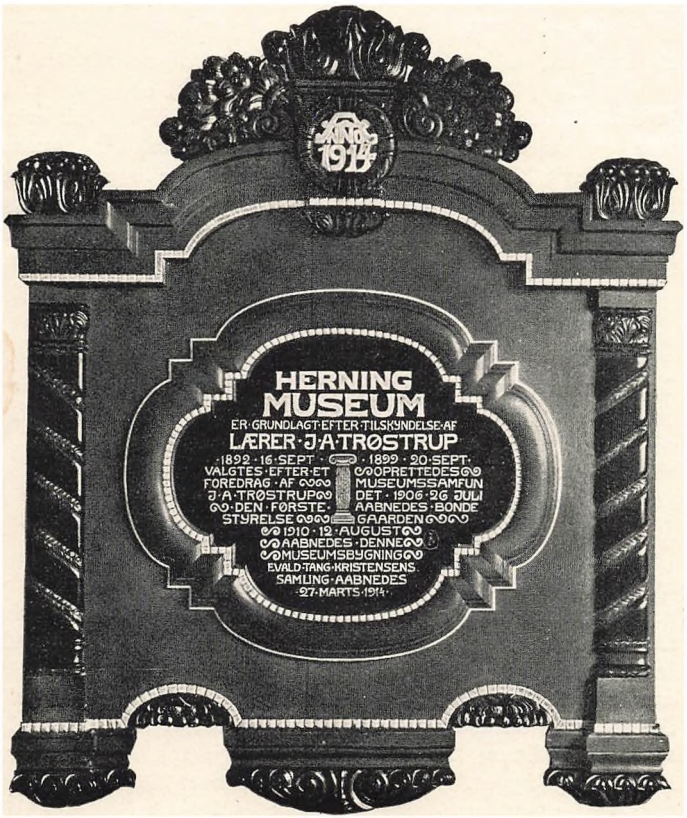
HERNING MUSEUM

Pris 1 Kr.

HERNING MUSEUM

skylder navnlig en enkelt Mand, J. A. Trøstrup, sin Tilblivelse. I 30 Aar, indtil 1892, var Trøstrup Lærer i Thorsted ved Ringkøbing. Allerede tidlig havde han Museums-Interesser, og i de senere Aar af hans Lærertid modnedes Tanken i ham, at Midt- og Vestjylland burde have sit Museum, hvor Egnens kulturelle Skatte kunde gemmes og Befolkningen faa Lejlighed til at se Minderne om deres Fædres Kultur. Efter at han havde taget sin Afsked, tog han fat og indsamlede nu i Løbet af en Snes Aar det Materiale, der danner Kærnen i Museets Samling. Iøvrigt er Museets Historie, i kortest mulige Træk, gengivet paa Mindetavlen, der er afbildet paa næste Side.

Trøstrup blev født i Birkmose i Timring den $^{28}/_{9}$ 1830. Han døde i Herning den $^{5}/_{2}$ 1915 og blev begravet paa Timring Kirkegaard.

ANNO
1914
HERNING
MUSEUM
ER·GRUNDLAGT·EFTER·TILSKYNDELSE·AF
LÆRER·J·A·TRØSTRUP
·1892·16·SEPT·
·1899·20·SEPT·
VALGTES·EFTER·ET
FOREDRAG·AF
J·A·TRØSTRUP
·DEN·FØRSTE·
STYRELSE
OPRETTEDES
MUSEUMSSAMFUN
DET·1906·26 JULI
AABNEDES·BONDE
GAARDEN
·1910·12·AUGUST·
AABNEDES·DENNE
MUSEUMSBYGNING
EVALD·TANG·KRISTENSENS·
SAMLING·AABNEDES
·27·MARTS·1914·

NAAR man kommer ind i Forhallen, fanges Øjet straks af den smukke Tavle og den enkle, stilfulde Dekoration, der skyldes J. Møller Jensen, Leder af Skolen for dansk Kunsthaandværk. Over Døren til venstre hænger Trøstrups Billede, der er malet af Knud Larsen, og i Hjørnet staar en Toetagers Jærnovn med Topstykke fra Sdr. Omme. Ovnen er mærket B. ♂ V. 1796 (dvs. Bærum Jærn-Værk) og prydet med Perle-Guirlander, Terriner, Bukkehoveder etc. I Hjørnet til højre staar en anden Toetagers Ovn, der paa Forpladen er mærket Nesse Verck 1751, medens den paa Sidepladerne er prydet med Fr. 5tes Navnetræk i Rococo Cartouche — paa øverste Etage er som Dekoration afbildet Ildklemme, Skovl og Puster. Denne Ovn er skænket Museet af Gaardejer Anders Jensen i Guddum.

VÆRELSE I.

Midt- og Vestjylland er ikke rig paa Oldsager, og Museets Oldsagssamlinger er derfor baade lille og beskeden; men dog kan de besøgende faa et Begreb om Oldtidsfolkets Livsvilkaar og Kultur. Man ser de simple Redskaber og Vaaben, Landets ældste Beboere tilvirkede og brugte, og man ser mere fuldkomne Former fra senere Tider, der ofte maa vække vor Beundring for den Dygtighed og Formsans, med hvilken Genstandene er lavede.

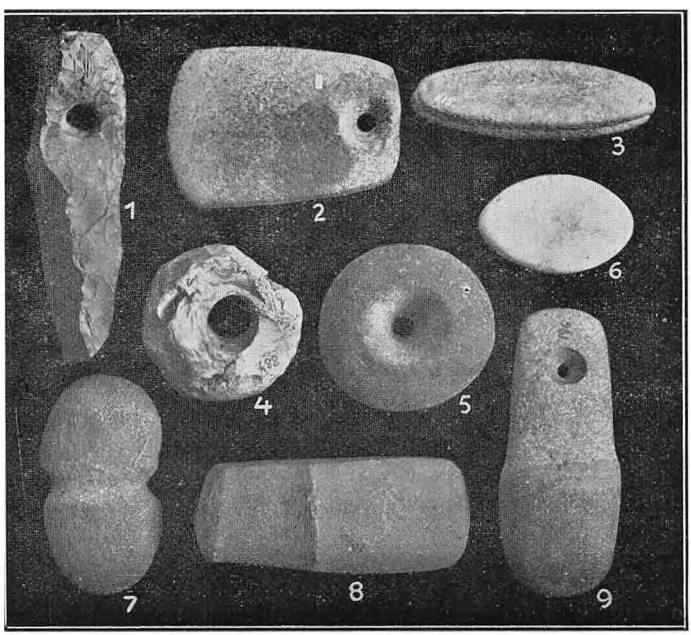
Indenfor Døren ligger en mægtig Kiste (Bronzealder), udhulet af en Ege-Stamme og forsynet med løse Endestykker. Kisten, der blev taget op i Chr. Grønbæks Eng i Ljørring, synes ikke at have været brugt. Baaden ovenover, der er udbrændt og udhulet af en Eg, spids i For- og lige afskaaret i Bagenden, er funden i Giverens, Clemen Thomsens Eng i Brande. Baaden, der antagelig stammer fra Stenalderen, er blevet roet ved Hjælp af en Dobbeltaare, hvoraf der hænger en Del fra midtjyske Moser paa Væggen. Træspaderne nedenunder findes hyppigt i vore Moser — de er formentlig ogsaa fra Oldtiden, men hidtil har man ikke kunnet bestemme deres Alder. Ved Siden af Kisten ligger en »Haalk«, udhulet af en Ege-Stamme og brugt i ældre Tid som Brøndramme om en naturlig Kilde — Stykket er taget op i Skaulkjær i Vildbjærg — og her staar en Huggeblok (af Eg) med en skaalformig Fordybning, der er fremkommen ved, at man i længere Tid har hugget derpaa med en Økse eller andet Ægredskab. Stykket (uden Ben) blev fundet i en Mose

og skænket Museet af Finderen, Chr. Jensen i Arnborg. — Dets Alder er ubestemt, men det er vel næppe fra Oldtiden.

I SKAB 1 findes en Del Prøver fra Affaldsdynger (Skaldynger ell. Køkkenmøddinger) fra Fannerup ved Kolindsund, dels som disse ligger og dels af deres forskelligartede Indhold af Østersskaller, Hjærtemuslinger, Hjortetakker, Knogler og Hjorte, Vildsvin, Sæl osv., Flintflækker m. m.

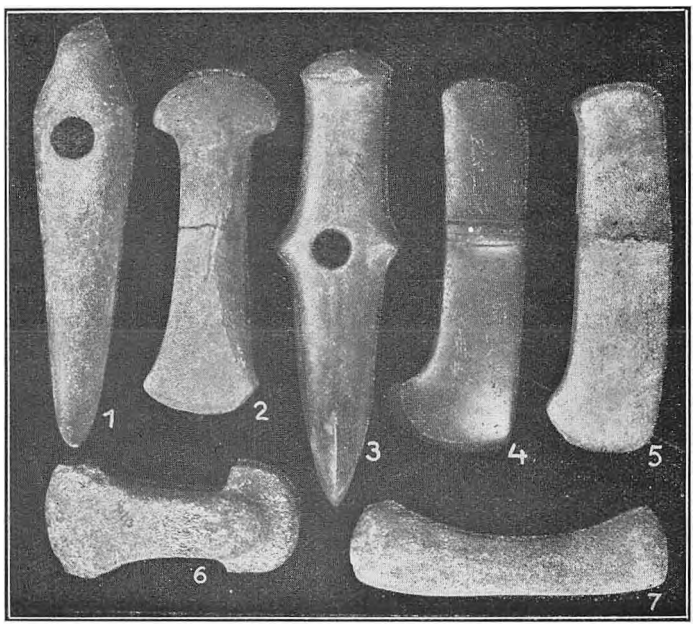
I samme Skab er fremlagt en Del Redskaber: Økser, Spaltere, Skrabere, Blokke, Flækker fra den ældre Stenalder, og øverst findes enkelte Stenalder-Lerkar, Ravperler m. m. Ved Siden af findes mere fuldkomne Flintøkser (Kiler), og derunder er udstillet en Rovdyrfælde samt en Træsandal m. m., fundne i Moser. Sandalen stammer muligvis fra Middelalderen.

SKAB 2 indeholder Økser, Køller, Hamre, Mejsler osv., hvoriblandt adskillige smukke Former (se Afbildningerne) og

2. Økser, Køller og Hamre. 1 og 4 af Flint. 3 og 6 Ildsten.

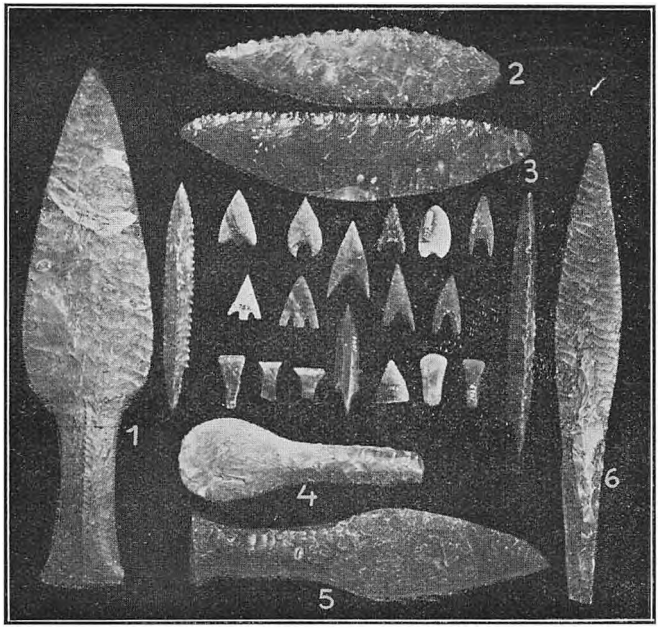
SKAB 3, hvis Indhold er skænket Museet af Ingeniør Schäffer i Hellerup, rummer mange gode Numre — et Pragteksemplar er Dolken fra Randers (Nr. 1 paa Billedet). I SKAB 4 findes ogsaa en Del Redskaber og Vaaben fra Stenalderen, og endelig er der

3. Smukt formede Hamre.

i Montren ved Vinduet udstillet en Mængde smukke Pilespidser, flere Dolke, Spyd, Save, Fiskekroge m. m., hvoriblandt flere meget sjældne Stykker. I den anden Montre er fremlagt Museets faa Bronzesager: Dolke, Knive, Paalstave, Celter, (dvs. Økser), en Folde-Vægt, en Kornsegl, Niptænger, Naale osv. samt et Guld-armbaand (Copi) fra en Bronzealderhøj i Nr. Felding og et do. (snoet), fundet paa en Mark i Muldbjærg i Hover.

Og i SKAB 5 er udstillet nogle Lerkar fra Bronzealderen og adskillige fra Jærnalderen. Blandt sidste maa især mærkes en smuk Række fra Tornebuskebakke i Hammerum (den romerske Jærnalder), hvoriblandt en sjælden Ildbuk (brugt til [at] stege

4. Smukt forarbejdede Flinteredskaber.

5. Kar fra den romerske Jærnalder. (Hammerum).

Kød eller Vildt paa) — et af de smukke Kar og et Brudstykke af et andet stammer fra Folkevandringstiden. Paa Hylden ovenfor findes et stort og smukt Fad med flere indgnedne Cirkler i Bunden og indgnedne Straaler fra Bunden langs Fadets udvendige Sider. Dette Stykke og Skaalen ved Siden af stammer fra Tanderup i Snejbjærg.

6. Kar (Folkev.).

Desuden er der i Rummet udstillet en Del Slibesten og Kværn fra Oldtiden.

VÆRELSE II.

Indenfor Døren i Hjørnet staar en af de smukkeste Ovne, der er lavet i Norge. Paa Sidepladerne har den, indenfor en

Krans af Laurbærblade, en udmærket Fremstilling af de hellige Trekonger, hvorunder læses:

Jesus fattig kom til Jorden
O, huor usel er hand worden
Skiænke Himlens rige Skat

Dog hand var paa alting rig
Paa det hand kund os med sig
Dend er rig, som dend faar fat.

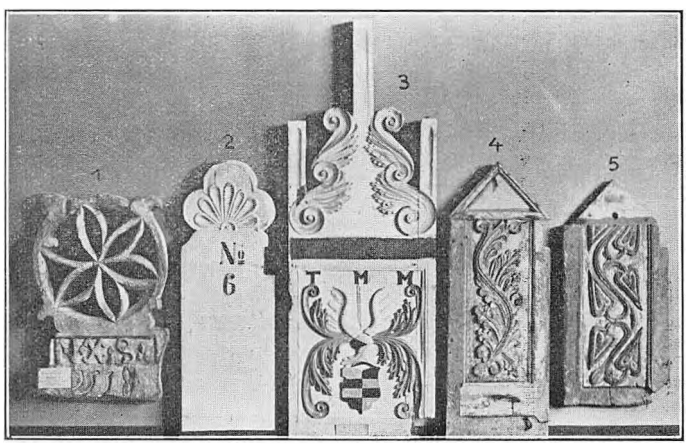
Paa Forpladen findes Maria Bebudelse fremstillet og derunder læses Anno 1692. Ovnen, der er støbt i Hassel Værk, har staaet i Fiskbækgaard i Herborg indtil 1904.

Oven paa Ovnen staar et ottekantet, drevet Messingfad, i hvis Bund er afbildet en Ridder og Dame. Fadet, der er købt i Varde, er mærket CLAVS OCKEL 1658.

8. Messingfad 1658.

Over Døren er opsat et Par Stykker gotisk Snitværk fra Sinding Kirke og ved Siden af staar det gamle Alter fra Vildbjærg Kirke samt en Trædøbefont (1610) fra Herning gamle Kirke. — »Almisseposen« (Klingelbeutel) er fra samme Sted, og Rødelskarret er fra en Kirke i Silkeborg-Egnen. I Vinduet hænger en malet Rude med Grev Chr. Gertzen Rantzaus Vaaben (han ejede i sin Tid Herningsholm) — det sad i Herning gamle Kirke, og blev skænket Museet af Proprietær Fr. Werlauff paa Herningsholm.

9. Endestykker af Kirkestole.

Blandt andet Kirke-Inventar maa mærkes et Par Fyldinger

i »Foldeværk« fra Sinding og et Madonnabillede af Træ fra Ørre, et Krusifiks fra Aulum Kirke, nogle udskaarne Fyldinger og Lister etc. af en Prædikestol fra Hoven samt en Del Endestykker af gamle Stolestader fra Midtjydske Kirker. Særlig interessant er Stykket fra Tjørring Kirke, der er udsavet i gotisk Stil og mærket: $\frac{N\,X\,S}{1\,5\,5\,8}$ — det er skænket Museet af Mads Poulsgaard i Tjørring. Ved Siden af hænger flere Stykker fra samme Kirke, men noget yngre — de paamalede Numre er et Minde fra den Tid, da hver Gaard havde sin bestemte Stol, — og endelig giver den lille, simple Stol Nutiden et Begreb om, hvor uanseeligt Inventaret var i Kirkerne i de fattige Hedeegne i ældre Tid — ved de øvrige Stole fandtes som Rygstød kun en smal Tremme! Mest iøjnefaldende er Stykket med det udskaarne og malede Vaaben fra Snejbjærg Kirke. Bogstaverne T M M betyder Thomas Malthesens Mødrene (Vaaben) — T. M. ejede Tanderup paa Chr. IV.s Tid. Nogle Endestykker fra Assing, hvoriblandt et bærer Aarstallet 1594, er smukke og stilfulde med deres varierende Udskæringer.

Her findes ogsaa et Par Gravminder af Tin fra Gjellerup Kirkegaard. Det ene er over Gaardmand og Strømpehandler Hans Sørensen, Tværmose, der døde i Bjødstrup 1827, og det andet over Hans Veirup Sørensen Skjerlund, Skolepatron i Gjellerup Sogn, der ligeledes døde i Bjødstrup i 1833. Inskriptionerne, med højtstemte Vers i Datidens Smag, er let læselige.

Paa et gotisk Ege-Bord fra Give er fremlagt nogle gamle, gudelige Bøger. Her er et Eksemplar af Fr. II.s Bibel fra 1589, Niels Hemmingsøn's og Jesper Brockmand's Postiler, Chr. Pedersen's »Det nye Testamente paa Dansk«, trykt i Wittemberg 1558. Her ligger ogsaa forskellige gamle Salmebøger af Hans Thomesen fra 1611, Th. Kingo 1673, Pontoppidan 1740 m. fl.

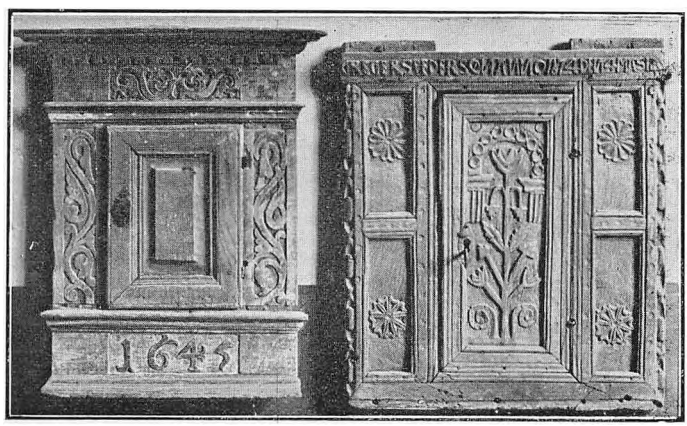
10. Sten fra Karup.

Blandt de øvrige Sager her findes et udhugget Mandshoved i en Granitsten, der antagelig stammer fra Snejbjærg Kirke, men som fandtes i en Gaard i Sivebæk i Tjørring.

Et andet ejendommeligt Sten-Hoved er købt i Karup af en gammel Mand, der fortalte, at hans Fader havde fundet Stenen ved Gravning i (eller ved?) en Høj paa hans Mark i 1843, og da indhuggede

han sine Bogstaver og Aarstallet i Stenen. Foruden ses nogle andre Majuskler paa Stenen, hvis Alder og Bestemmelse iøvrigt er ukendt.

I en Montre ved Vinduet er fremlagt en Del danske Mønter fra Knud den Stores Tid (1018—35) og frem efter. Her er gamle vægtige Specier og Dalere, Guld-Dukater, Tronskifte Mønter, enkelte Medailler etc. (I et Udtræksskab i Værelse IV findes en Del af Museets ældre Pengesedler udstillede). Rummets

11. Forstykker af Hængeskabe fra 1645 og 1674.

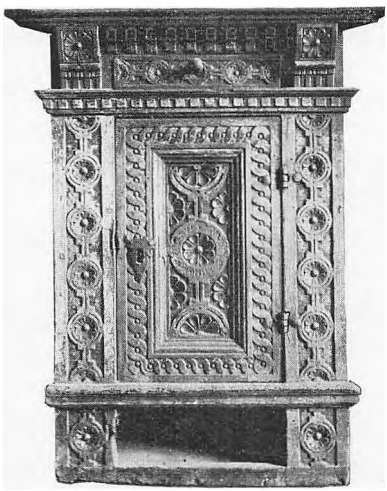
anden Halvdel optages af gamle Møbler, Kister, Skrin, Hængeskabe etc. især fra Renaissancetiden.

Iøjnefaldende er den store, udskaarne og malede Egekiste, købt i Randers-Egnen, og som stammer fra Slutningen af det 16. Aarhundrede. Her er Forsiden af et sengotisk Skab af Eg fra Vildbjærg, prydet med adelige Vaabener (Ulftand) i et Par Fyldninger, JHS Monogrammet paa en Laage etc., et andet stilfuldt udskaaret Forstykke (fra Hoven) bærer Aarstallet 1645. Paa et mere ubehjælpsomt skaaret Forstykke

12. Skabslaage.

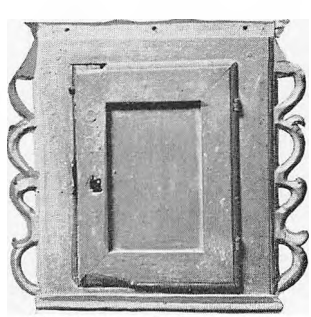
læses: GREGERS PEDERSEN ANNO 1674 DEN 4. MASI, og en nydelig Laage med en Engel, der staar med sin ene Fod paa et skævt Skjold, bærer Bogstaverne: $\frac{K\ P\ S}{K}$ Sidste Stykke, der skal stamme fra Kvindvad i Sinding, har paa Bagsiden maattet gøre Tjeneste som Hakkebrædt — det er skænket Museet af Chr. Jensen, Taulborg. Et nydeligt Renaissance-Hængeskab, der paa Døren er mærket: CLAVES GLYSING ANNO 1633, er købt i Urup ved Grindsted (Cl. Glysing var i sin Tid Raadmand i Varde), og et lille rødmalet Ege-Hængeskab, der paa Dørens indvendige Side bærer Aarstallet 1685, er især ejendommeligt ved Snitværket (der har et gotisk Præg) ved Siderne. Skabet er en Gave fra Chr. Jensen (Taulborg). Der findes mange smukke Skrin og Æsker og adskillige Kiste-Forsider, dels med Snitværk (et Par sønderjydske) og dels med Inskriptioner og Aarstal. Paa en udskaaret Ege-Kiste fra Tarm er malet: $\frac{A\ CT\ B}{1\ 78\ 3}$

13. Hængeskab fra 1633.

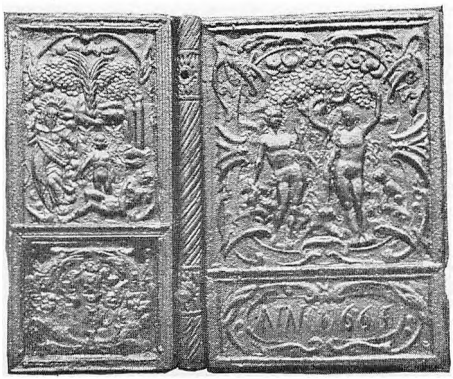
Et stort Klædeskab med en Uendelighed af »Forkrøblinger«, smukt sønderjydsk (?) Arbejde, er købt i Lindbjerg ved Ølgod.

Saa findes her en smuk Jærn-ovn, der paa Forsiden har en Fremstilling af Evas Skabelse og Adam og Eva ved Kundskabens Træ paa Sidepladerne, hvorunder læses: ANNO 1665. Over Ovnen, der er købt i Hulmose i Hoven, staar et mægtigt Messingfad paa en smedet Jærnfod. I Fadets Bund er Adam og Eva afbildet og derom læses paa hol-

14. Hængeskab fra 1685.

landsk: Havde Adam lydt Guds Ord, saa var vi blevne i Paradis. Stykket er købt i Varde.

15. Jærnovn fra 1665.

En gammel skrøbelig Ege-Stol med Udskæring fortjener ogsaa Opmærksomhed. Den er præget af høj Ælde og af Ejernes store Nøjsomhed, idet man, i Stedet for at kassere Stykket, naar det gik itu, Gang paa Gang har banket genstridige Søm ind i det haarde Træ og lappet ved Møblet. Stolen stammer fra Haderup. I Montren midt paa Gulvet (selve Bordet er fra Foldager i Ørre), er udstillet en Del gamle, interessante Bøger, hvoriblandt skal nævnes: Sjællands Lov, trykt af Gotfred af Gemen 1505, Jydske Lov 1590 og Chr. Vtes Danske Lov 1683, Peder Tidemands En dejlig Bøne-Bog 1563, et dejligt Eksemplar, Kort og sandfærdig Beretning om den viit-udraabte Besættelse udi Thisted 1699, Et forfærdeligt Huus-Kaars (i Kjøge) 1757 samt det ældste trykte Eksemplar af Cyprianus fra 1771 og Henrik Smidts Lægebog m. fl. Under Bordet staar nogle Malmgryder, hvoraf den ene med 6 Ører er middelalderlig, medens de øvrige stammer fra det 16. og 17. Aarh. Det store Eksemplar er skænket Museet af P. Skole Nielsen i Tim-

16. Stol fra Haderup.

ring. En smuk Malmmorter, der staar i samme Rum, er prydet med græske (?) Kampscener og mærket: ANNO DOMINI 1554.

VÆRELSE III.

Her er opstillet en Del Møbler og andre Genstande fra Rococo-Tiden (sidste Halvdel af det 18. Aarh.), hvoriblandt skal fremhæves en Dragkiste af Cedertræ fra Holstebro-Egnen med en Miniatur-Dragkiste oven paa, en anden Dragkiste af Eg fra Ringkøbing-Egnen med et Sølvtøjsskab oven paa fra Landting i Ejsing. Paa sidste Dragkiste staar et rigt udskaaret Syskrin, der oprindelig skal stamme fra Sydjylland. Ved Siden af staar en ejendommelig, lille egetræs Kommode fra N. Jylland, og ovenpaa et grøntmalet Chatol fra Gullestrup staar det smukke Hængeskab af umalet Egetræ, der er afbildet her. Stykket, der har tilhørt gamle P. Donsig i Kollund, er en Gave fra Fotograf Pedersen.

17. Hængeskab.

Her er et Klapbord fra Østergaard i Skibild, et Spillebord med stærkt udsvejfede Ben og hvis Plade er belagt med hollandske Fliser, paamalede blaa Blomster-Motiver. Bordet stammer fra Lergrav i Aulum. Paa et andet Flisebord er Fliserne prydede med blaamalede, bibelske Billeder og paa et tredie med bruntmalede, bibelske Billeder. Sidste Stykke, der har en smuk formet og udskaaret Underdel, er købt i Guddum.

En Kanapé (Sofa, formet som 3 Stole) er ligeledes købt i Guddum (har tidligere tilhørt Pastor Rosenberg i Resen), og en anden do., der er formet som 2 Stole, har Sagfører Schmidt i Herning skænket Museet.

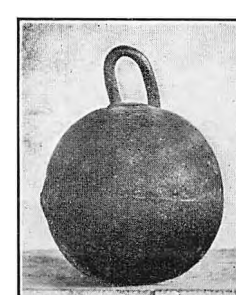
I Rummets ene Hjørne staar en Toetagers Vindovn med Kobberrør, der oprindelig har staaet i Tanderup. Ovnen, der er mærket: OUDALS VÆRK 1756, har paa Sidepladerne en Fremstilling af Vindskibelighed og Flid. Og i det andet Hjørne

er opstillet en Bilægger fra Hoven, paa hvis Forside læses: SOGNEDALENS ♂: W: 1763 L. B., hvorover Fr. 5tes dobbelte, kronede Navnetræk findes, medens Sidepladerne er prydede med Rigernes Vaaben og Kronregalierne, hvorover læses: REGNI TUTAMEN (Rigets Værn).

VÆRELSE IV.

Straks indenfor Døren i Krogen staar et ejendommeligt, læderbetrukket Rejse-Schatol, hvis Ben kan klappes op, saa Møblet nemt kan bæres — det stammer fra Aarhus-Egnen. I en Montre ved Vinduet er udstillet de Redskaber, Skemageren brugte, naar han lavede Hornskeer i ældre Tid, og her kan man følge Hornskeen fra dens Form bliver opridset paa Hornet efter en Lædermodel og til den fintpoleret er færdig til at gaa ud i Landet som Handelsvare. Denne værdifulde Samling er skænket Museet af P. Lykke i Nees. Sammenlign Fotografierne af Skemagere i Virksomhed i Trappeopgangen.

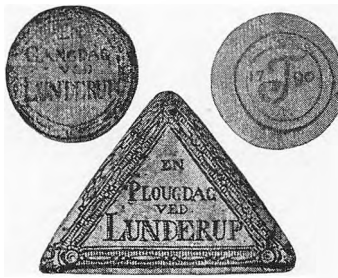
I et stort Skab findes en Mængde gamle Bøsser, Pistoler, Krudthorn, Hagelpunge, Former til at støbe Hagl og Kugler i, Krudtprøver m. m., og i et mindre Skab hænger Kapt. Rahr's Æressabel, Epauletter og »Gehæng« samt et Maleri af Manden. Rahr ejede i sin Tid Tiim Vandmølle, og hans Plejesøn, afdøde Lærer W. F. Lind i Gullestrup, skænkede Museet disse Sager. Ved Siden af findes en Række Slavespyd som Minde om »Slave-krigen« i 1848. Her staar ogsaa Hernings gamle Tromme, der især blev brugt, naar der var billigt Hestekød »o æ Taarre«, som Trommeslageren sagde. Trommen er prydet med det danske Vaaben og bærer følgende Indskrift: Givet til Brand-Compagniet af Brand-Capitain Johann Peter Boye Junge Anno 1784.

18. Jærnlod.

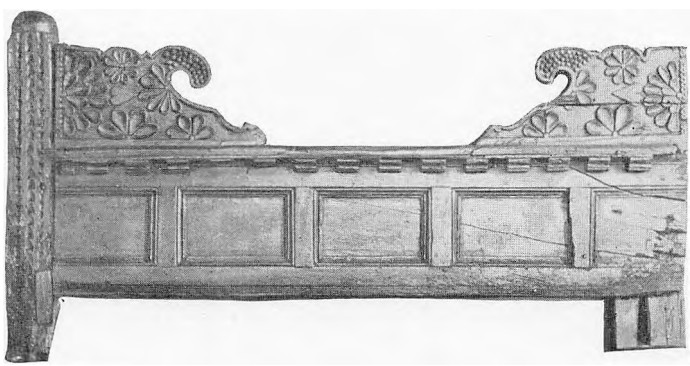
Blandt andre interessante Ting i dette Rum maa nævnes en Glarkiste fra 1835, som »Kjæltringerne« (Natmændsfolk) i sin Tid gik med paa Ryggen — Stykket er enestaaende —, et Par Tiggerposer og en gammel Armstol, som Museet arvede efter Landets sidste »Kjæltring«, »Kjælle« Casper i Rind. Her findes ogsaa den Jærnlod, der er afbildet her,

som i sin Tid blev bundet ved Fødderne paa de stakkels Bønder, der red Træhest — Stykket stammer fra Sindinggaard — samt et Par indrammede Hoveri-Tilsigelser fra Lunderup ved Varde (1790).

19. Hoveri-Tilsigelser.

Et ejendommeligt, udskaaret Stykke er den Forside af en Seng (Himmelseng?), der er udstillet her. Stykket skal være solgt ved Auktion i 1860'erne fra Sdr. Vissinge Præstegaard ved Brædstrup. Og over Døren sidder et Stykke, hvori er udskaaret: NAAR VI SOFVER HER I DØD LAD OS OPVOGENE I ABERAHAMS S(KIØD). Dette Stykke, der er skænket Museet

20. Forside af en Seng.

af Grd. Gravers Nørgaard i Vorgod, har sikkert oprindelig siddet over en Alkoveseng med Dør for.

Paa Bordet (fra Østergaard i Skibild) staar en Udtræks-Montre, hvori findes adskillige interessante Ting: Gamle Pengesedler, kendte Personers Haandskrift: H. C. Andersen, Brorson,

Grundtvig, Holberg, Oehlenschlägers, forskellige danske Kongers osv., Politipas for Uldhandlere, Skekræmmere, Jydepotte-Mænd og Natmændsfolk. Gamle Breve og danske Frimærker osv. Derunder er fremlagt forskellige interessante Ting: en gammel Gaasepen, Gave fra Postmester, Kpt. Theill, 2 gamle Blyanter (med Bly i St. f. Grafit!), skænket Museet af Bestyrer Helms i Hesselvig, forskellige gamle Skrivetøjer, Signeter m. m.

I VÆRELSE V

er midlertidig opstillet en Del etnografiske Sager, Redskaber, Vaaben m. m. fra Australien, Afrika, Kina osv. De fleste af de mange interessante Genstande fra Kina er Gave fra Missionær Chr. Madsen. Her er ogsaa en Del Ting fra Grønland, skænket Museet af Gartner Østergaard, Herning. Senere bliver disse Sager flyttede op i Tagetagen.

I TRAPPEOPGANGEN TIL 1STE SAL.

er ophængt en Del Fotografier, der dels viser gamle Folk og gamle Stuer fra Midt- og Vestjylland og dels forskellige uddøde eller uddøende Husflidssysler. Man ser gamle Bindere, Mænd, der laver Haarreb og Grimer, én der laver »Röwlingref«, Skemagere i Virksomhed og Jydepotte-Konen ved sit Arbejde osv. Der er Forklaring ved hvert Billede.

Og paa Væggen, naar man kommer op i Forrummet, hænger et udstoppet Krondyr-Hoved, en pragtfuld, ulige 18 Ender, der er skudt i Overisen i Ikast 1918. Ved Siden ser man Takkerne af en ulige 16 og do. af en ulige 18 Ender, fundne i Bøllingsø ved Engesvang.

Her er opstillet et Par smukke Bilæggere. Den ene fra Sdr. Felding er paa Forpladen mærket med Chr. 6.s kronede Navnetræk, hvorunder læses: EGELANDS ♂ WERCK AN. 1735. Paa Sidepladerne findes Kongeinsignierne paa en Sokkel, der er prydet med Rigernes Vaaben, og paa et Baand ovenfor læses Kongens Valgsprog: DEO ET POPULO (Gud og Folket). Den anden Ovn (købt i Herning) af samme Type og fra samme Værk, bærer Chr. 7.s Monogram og Aarstallet 1778. Paa Sidepladerne læses GLORIA EX AMORE PATRIÆ (Hæder af Fædrelandskærlighed). Kobberrørene hører ikke til disse Ovne.

Den Række Ovnplader, der er opstillet i samme Rum, er ogsaa Opmærksomhed værd: Pladen længst til venstre, fra Viborg,

er prydet med en Fremstilling af Syndefaldet og Uddrivelsen af Paradiset, nydelig Komposition og vistnok norsk Arbejde. Den næste (Holstebro) har en Fremstilling af Herodias med Døberen Johannes's Hoved paa et Fad. Paa følgende Plade er Kong Salomons vise Dom afbildet. Derefter følger For- og Sideplade af en Ovn, paa hvis Forplade man ser den samaritanske Kvinde ved Brønden, og i Feltet nedenunder staar en Mand med en

Dreng ved sin Side og kredenser en Dame. Sidepladen har en Fremstilling af Brylluppet i Kana. Disse Plader bærer tysk Inskription, der giver Oplysninger om, hvad Billederne forestiller. Paa de to næste Plader ses den samaritanske Kvinde ved Brønden, et ofte brugt Motiv — den ene Plade bærer Aarstallet 1687 — dette smukke Stykke er Gave fra Direktør Simonsen i Holstebro, hvem Museet ogsaa skylder Tak for adskillige andre gode Numre.

Den følgende Plade, der har en smuk Fremstilling af Rebekka og Elieser ved Brønden, bærer Aarstallet 1708, og paa den næste,

24. Renaissance-Ovn.

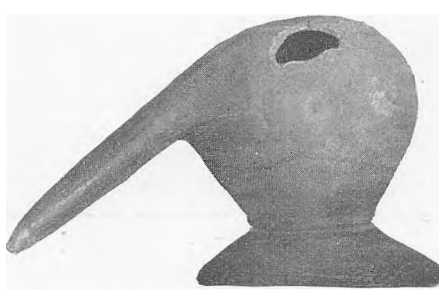
meget defekt, ses David og Goliat i en Fremstilling, man kender igen fra et Billede i Fr. 2.s Bibel fra 1589. Endelig er der en stor Plade, hvorpaa Kammersvenden af Morland er afbildet.

VÆRELSE VI.

Dette Rum optages især af Jydepottesamlingen. Det er den betydeligste Samling af den Art, der eksisterer — godt 500 Nr.,

hvoriblandt adskillige er enestaaende. Det er, eller rettere var, en ejendommelig Industri, der især hørte hjemme i de fattige, vestjydske Hedeegne. Hovedmængden blev lavet i Sognene omkring Varde; men rundt om i andre Egne sad der dog i Tidernes Løb Koner og gjorde Potter, thi det var, ejendommeligt nok, Kvindearbejde at lave disse Kar. Utvivlsomt er det en Industri eller Husflid, der er fortsat uafbrudt fra Oldtiden indtil vore Dage. Med et Brædt (Grydefjælen) paa Skødet formede Kvinden Karrene, uden Drejeskive, ved Hjælp af sine Næver og nogle faa, primitive Redskaber: Taan-, Slet- og Glaassten samt Skawstykker og Skawkniv (Se Skab 1). Den sorte Farve skyldtes, at Potterne blev brændte (efter først at have været tørrede eller røgede i »æ Braaendhus«) uden Lueild. Disse Kar, der baade var billige og praktiske, blev i Tidernes Løb en betydelig Handelsvare, der fandt rivende Afsætning saavel indensom udenlands, indtil Potterne maatte bukke under i Konkurrencen med de stærkere og iøvrigt mere tidssvarende Jærngryder og Emaillevarer. Jvfr. Billederne af Pottekoner i Virksomhed i Trappeopgangen.

I SKAB 1 vil man lægge Mærke til Brændevinshatten, der blev funden ved Pløjning i Taalsgaard i Vorgod 1874. Den mægtige Kaffekande med tre Ører er sikkert enestaaende. Stykket, der er skænket Museet af Jens Fenger i Gjellerup, blev laant ud til større Bryllupper i ældre Tid. De ejendommelige sammentrykte Gryder nederst i Skabet er Lysestøbegryder. Gryden blev sat i en Kurv med Hø (Isolation) og saa hældte man varmt Vand og smeltet Talg i den, hvorefter man støbte Lysene ved at dyppe Vægerne (Bomuldsgarn), der hang over Pinde (Lysspiller), ned i Tællen gentagende Gange, indtil de fik den passende Tykkelse. Efter Neddypningen hang de til Afkøling paa en Stige — man havde

25. Brændevinshat.

gerne en Mængde i Arbejde samtidig, Støbegryde af Kobber fra Vegen Mølle ved Holstebro og en do. af Træ fra Vesterholm.

Øverst i Skabet er en Række almindelige Gryder til at koge Mælk, Grød, Suppe, Kaal, Kartofler og lign. i, og derunder Kaffekander af forskellig Størrelse og Udstyr. Det er interessant nok at se, hvormegen Dekoration man har lagt paa Kaffekanderne i Modsætning til de almindelige Husholdningskar. Her er ogsaa udstillet en Del Flødepotter, en langnæbet Talgpotte, brugt naar man formede Lys i Blikformer. Paa den fjerde Hylde ser man blandt flere forskellige andre Smaating: Lysestager og Fedtlamper — sidste Slags bestaar af en høj Lerbeholder til Gløder, hvorover man lagde en Jernskaal med Fedt og en Sivvæge i — det var Fattigmands Belysning om Vinteren, naar Trannen slap op. Her findes ogsaa flere interessante Kakkelpotter, dvs. dybe Potter med ⊓ Munding, hvoraf man i ældre Tid opførte Potteovne (Jvfr. Bondegaardens). Blandt Lysestagerne lægger man især Mærke til Nr. 115, der er omdannet til Lampefod, iøvrigt et Pragtstykke, og én med en lille Fordybning ved hver Side af Hullet til Lyset. Disse Fordybninger er beregnede til at brænde den sidste Stump Lys i — altsaa kombineret Lysestage og Profit (Se Skab 6). Endelig findes der i samme Skab et Skabilkenhoved, der bliver nærmere omtalt under Værelse VIII.

Ved Siden af staar en

26. Kaffekande
brugtes kun ved Bryllupper og andre større Fester.

27. Kaffekande.

28. Fedtlampe.

SKAB 2. Øverst staar en Række Flødegryder med Tud i Bunden. Disse Gryder blev, medens Bønderne selv kærnede

Smør, brugt til at samle Fløden i. Tuden var til at tappe Vallen ud af — Fløden stod nemlig og blev sur, da man ofte maatte samle i mange Dage, inden man fik nok til en Kærning. Nedenunder ser man de saakaldte »Sæter« (Mælkefade), forskellige Kogekar, Boldkar, Flakninger, Smaapotter, »Dowlspander« til at lave Meldyppelse i, aflange Stegegryder med Laag, Stegefade, hvoriblandt et smukt Eksemplar, der bærer Aarstallet 1844. Og nederst staar der nogle mægtige Gryder, der især blev brugt og laant ud til Bryllupper og lignende Fester — den største kan rumme 32 Liter!

29. Mindre Gryde.

SKAB 3. Paa øverste Hylde staar en Del Dunke, der i sin Tid blev brugt til Mælk, Øl og Eddike. Adskillige af de smukke Kander paa næste Hylde, har ligeledes været brugt som Mælkekander. De store Øl-Tragte paa samme Hylde brugte man til at tylle Øl i Tønden med, og en mindre har været brugt som almindelig Tragt. Paa den tredie Hylde findes en Del udmærket lavede Æbleskivepander, hvori der kan bages fra 3 til 8 Æbleskiver ad Gangen. Derefter følger paa næste Hylde nogle Sengvarmere, dvs. Beholdere til Gløder, brugt til Opvarmning af Senge i ældre Tid. Her er ogsaa forskellige Kageforme, Sier og en Ostekop, endvidere Sjældenheder som: Bakkelseform, samt Brudstykker af et Par andre do., og to »Spidser«, dvs. spidsbugede Kogekar, der blev lavede til Salg i København, da Komfurerne først kom i Brug. Der blev vistnok kun lavet faa Stykker af disse, da de slet ikke egnede sig til dette Brug. Nedenunder

30. Kander.

31. Øltragte.

findes nogle Urtepotter samt Plantebeskyttere, og endelig ser man paa nederste Hylde nogle Kærner, hvoraf en enkelt med

32. Æbleskivepander.

Tud, saa denne først kunde bruges som Flødegryde og derefter som Kærne. Ved Siden staar en lille Kærne, som en Aftægts-

33. Sengvarmere.

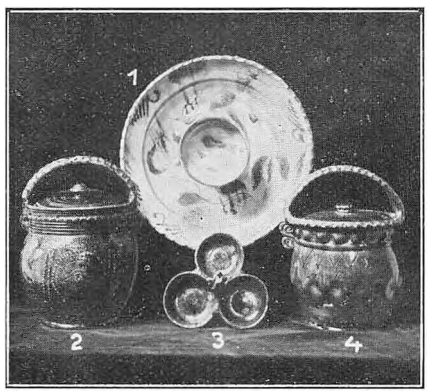

34. Kærner.

kone i Aadum har brugt, og endelig ligger her to Bi-kuber, der sikkert er ene-staaende nu.

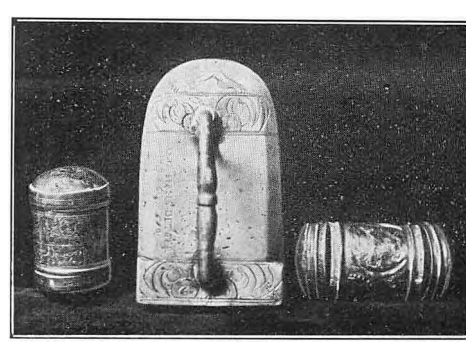
SKAB 4 indeholder for-skellige Mælkekander (Tig-gerk.), Dunke og Krukker af rødbrændt, glasseret Ler. Af særlig Interesse er nogle gamle Fiskefade med en mindre Skaal i Midten. Disse Fade brugte man til Fisk, og saa havde man smeltet Smør i Skaalen. Saa er der en Del smukke Barselpotter med Hank og Laag, der alle er mærkede med Aarstal og Inskriptioner — den ældste er fra 1820 og den

yngste fra 1868. Blandt de øvrige Sager i dette Skab er der nogle rødbrændte, glasserede Æbleskivepander, Feltflasker m. m. Og paa de nederste Hylder findes en Del Tinsager: Kander, Kouser, Krus, Potte- og Pæglemaal o. s. v.

35. 1 Fiskefad. 2 og 4 Barselpotter. 3 Æbleskivepande af rødbrændt glasseret Ler.

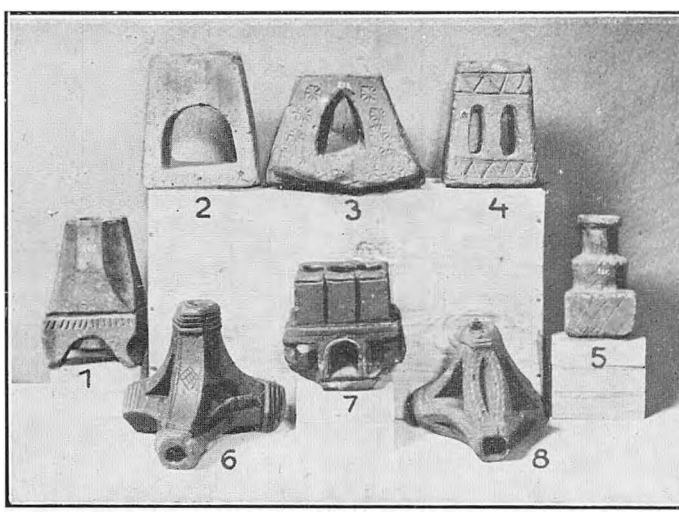
SKAB 5. Her opbevares en Del finere Husholdnings- og Dekorations-Genstande af Kobber, Messing og Tin. Særlig lægger man Mærke til »Themaskinerne« (Rococo og Empire) samt Messingfadene, der i ældre Tid stod som Prydelser paa Bilæggerovnene i velhavende Hjem, men som lejlighedsvis gjorde Tjeneste ved Hjemmedaab som Daabsfade. Paa et af Fadene ses en Fremstilling af Spejderne med Drueklasen, og paa et andet Adam og Eva ved Kundskabens Træ. Endvidere er der her udstillet: Lysestager, Lysesakse (»Braaendsaws«) til at pudse Lysene med, og Glødfade (»Fyfer«) til at sætte Gløder ind paa Bordet i, saa Mændene kunde faa en Gnist til Piben. Her er

36. Strygejærn 1650, Kridthus 1680 og et do., lukket lidt op.

ogsaa en Del smukt ciselerede Strygejærn — paa Museets ældste staar: ING HANS DETTER 1650. smukke hollandske Tobaks-daaser samt Kridthuse, der har Laag i begge Ender og Bund i Midten. Deri gemte man Naale, Ringe, Penge og lignende Smaating — et godt Gemmested, og deraf kommer Udtrykket at være i Kridthuset hos én eller anden. Museets ældste bærer følgende Inskription: WONEN NIELSSEN TORUP D. 2. SEPTEMBR. ANNO 1680 — Stykket er i sin Tid købt i Varde.

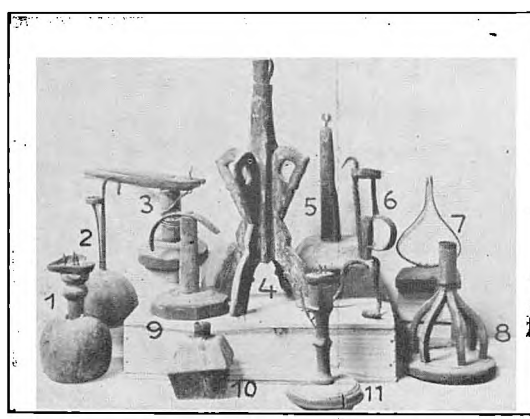
SKAB 6. Blandt Sagerne her vil man især lægge Mærke til nogle Sengvarmere (Fyrbækner) med drevne eller ciselerede

37. Ler-Lyseholdere.
4 til et alm. og fire smaa Lys. 7 til tre alm. Lys.
6 mærket 1751.

Laag. Paa én, fra Kollund i Rind, er afbildet en Kvinde, der staar med en Vifte, paa en anden læses: $\frac{B.\ F.}{1725}$ og paa et ciseleret Laag fra L. Albæk, er Adam og Eva afbildet ved Kundskabens Træ. Kun et Par af Museets Sengvarmere er af Kobber. I samme Skab staar et Par interessante Lyseholdere. Den ene, af Jærn, stammer fra Kollund i Rind og den blev i sin Tid brugt til at sætte midt paa Gulvet, naar man havde fremmede Piger til at

hjælpe til ved Kartningen af Ulden. Den anden, en Trælyse-holder, til lignende Brug, er Gave fra Karetmager Poulsen i Herning. Det er ogsaa interessant at studere de mange andre forskellige Træ-, Jærn- og Lerlysestager, der findes udstillet her. Enkelte af Lerstagerne bærer Aarstal og Bogstaver — paa Nr. 242 staar der 1789. Nogle af disse Former er middelalderlige i Præget (Efterligning af Taarne); i et Par er der Plads til 3 Lys ved Siden af hinanden, og i et enkelt har man endog kunnet brænde 5 Lys samtidig — et alm. og fire tynde Lys. Besøgende vil navnlig lægge Mærke til de trekantede, pyramideformige

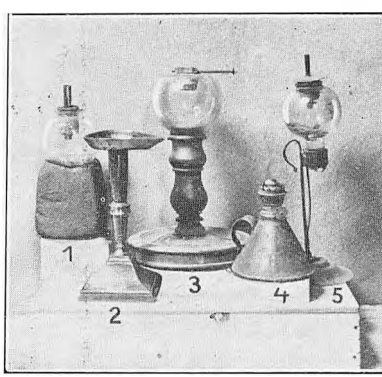

38. Lysestager.
3, 5 og 9 Proseholdere. 1 Profitpind i en Ler-Lyseholder.
4 Trælysestage formet som fire Heste.

Lysestager, hvoraf Museet ejer en Del Eksemplarer. Det er vel baade den smukkeste og mest fuldkomne Lysestage-Type, der er lavet. Det er lige meget, hvorledes Stagen vender, og da Hul-lerne er af ulige Tykkelse, saa kan man i samme Stage brænde Lys af fire forskellige Dimensioner. Formen har været meget udbredt — den træffes fra Nord-Frankrig gennem Holland, Dan-mark og ind i Skaane.

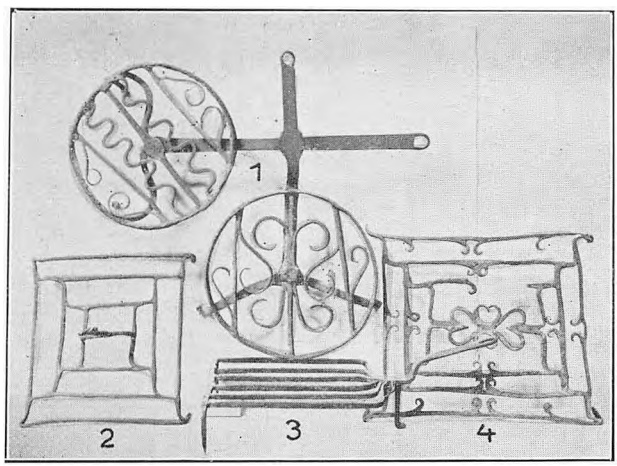
Blandt de, ofte meget primitive, Træ- og Jærnlysestager og Proseholdere er der mange, der fortjener Opmærksomhed. Praa-sen var en lang, tynd Væge af Bomuldsgarn, den blev dyppet

i Tælle, viklet om en Stage og holdt fast i en Klemme — en saadan Indretning kaldte man en Prosholder og et saadant Lys brugte Kvinderne at se ved ude i Køkkenet og Bryggerset i gamle Dage, naar de da ikke kunde klare sig med den endnu simplere Lysepind, dvs. tynde Pinde, der var flækkede ud af harpiksholdigt Fyr, som man gravede op af Moserne. Prøver er fremlagt af saadant Træ og af Lyspinde, saavelsom af Lyseklyne, der brændte i Flamme, saa man i fattige Hjem kunde se ved Skæret derfra, naar man om Aftenen holdt sig nær til den aabne Arne. Man vil ogsaa lægge Mærke til Profitpindene, der bestaar af en lille Blik- eller Messingskaal med tre smaa Pigge i og fæstet paa en Pind, som passer i en Lysestage. Paa en saadan Profit brændte man den sidste Lysestump, der ikke kunde brændes i selve Stagen. Her er ogsaa fremlagt en Klavse Lysegarn (Bomuldsgarn), der blev brugt ved Lysestøbningen, Fyrtøj til at slaa Ild med m. m. Og saa er der nogle Tranlamper, hvori man brændte Tran med Margen af Siv som Væge, og enkelte af de første, simple Stenolielamper. Interessant er Nr. 146/14 fra Lysbro. Dette Stykke blev brugt til at brænde Grævlingfedt, der er olieagtigt, i. Blandt de øvrige Sager i samme Rum maa man lægge Mærke til Vaffel- og Goderaadjærnene. Vaffel- eller Bakkelsjærnene var kvadrerede indeni, medens Goderaadsjærnene var flade og prydede med Blomster, Dyr, Navnetræk etc. Navnet, Goderaad, kom deraf, at man ikke i ældre Tid havde Smaakager eller andet Bagværk at opvarte uventede Gæster med; men saa kunde Husmoderen i en Fart bage Goderaad ved Hjælp af et saadant Jærn. Her staar et Par Stegespid, brugt til at stege et Lam, en Hare, en Gaas og lig-

39. Lamper.
2. Tranlampe af Kobber i en Messing-Stage fra Taulborg i Aulum.
3 Lamper til Grævlingfedt.
1, 4 og 5 Stenolie-Lamper.

nende paa (Stangen stak man gennem Dyret, der blev holdt fast

40. Stegeriste.
3: Almindeligst Form — de andre mere kunstfærdige.

41. Bilægger fra Tjørring 1771.

ved Hjælp af nogle Spyd, og saa drejede man Spidet rundt over Ilden i den aabne Skorsten). Stegeristene ved Siden af blev brugt til at stege Sild, sorte Pølser, Kalvepander og lignende paa, og Trefoden var til at sætte Gryden paa over Ilden, naar den da ikke var hængt op i Kedelkrogen. En Indretning, der ogsaa forlængst er gaaet af Brug, er Ildpusteren.

Bilæggeren, der staar i Hjørnet, mærket 1771, stammer fra Poulsgaard i Tjørring, og blandt de løse Plader, der findes i dette Rum, bør man især lægge Mærke til For- og Sidepladen Nr. 111,22, Gave fra H. P. Han-

sen i Faaborg ved Varde. Fortællerens Far=Far, Hans Chr. Klem=mensen, var i flere Aar Tærsker paa Før og han bragte Ovnen med sig hjem derfra i 1830erne. Den blev brugt til 1922. Paa Forpladen findes Jesu Daab med en tysk Inskription under og derunder et Kvindehoved samt Aarstallet 1718, Sidepladen, der aabenbart er en nyere Model, er prydet med det hol=stenske Vaaben i dekorativ Plante=indramning.

42. For= og Sideplade.

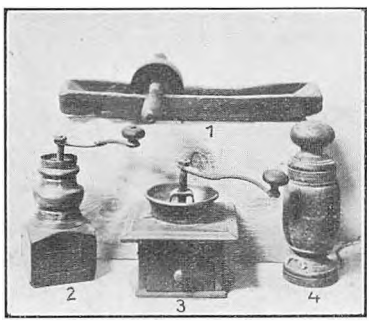
Forplade m. Chr. IV.s kronede Navne=træk og Forbogsta=verne til hans Valg=sprog: R. F. P. (Reg=num Firmat Pietas = Gudsfrygt styr=ker Riget). Paa Side=pladen findes den norske Løve. Købt i Herning. — Forplade med en Drage, hvorunder læses: Fos=sum Verk 1786. Paa Sidepladen er Neptun med sin Trefork afbildet. Købt i Viborg.

Paa en anden Sideplade Nr. 170/14 fra Vognslund, ser man en smuk Fremstilling af Abrahams Offer. Og ved Siden af staar en Plade, hvorpaa der er et dansende Par og en Mand, der blæser paa Sækkepibe. Endelig er der ved Indgangen til næste Værelse opstillet en lille, smuk Ovn fra Nørlund i Bording. Paa Forpladen er den norske Løve afbildet og derunder læses: FRYGT GUD / OG ÆRER / KONGEN / AAR 1741, medens der paa Sidepladerne sidder en Kvinde med et Skjold paa hver Side, hvorpaa Chr. 6tes og Dronning Sofia Magdalenes kro=nede Monogrammer findes.

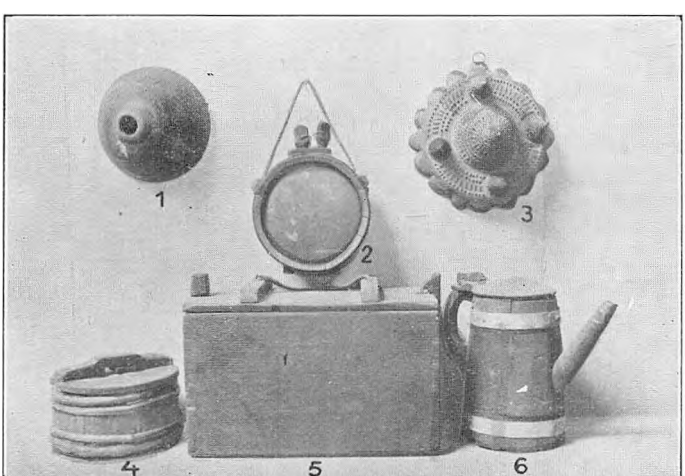
VÆRELSE VII

optages ligeledes af forskelligt Husgeraad. Paa Hylder indenfor Døren er opstillet gamle Jærngryder, Brændevinsdunke (Gro=

mænd), en Kaffetromle, Gryder til at brænde Kaffebønner i, Gryde-Komfurer osv. Her ligger de saakaldte Saltsten, dvs. en rund Sten, med hvilken man i gamle Dage knuste den grove Salt — samme Sten blev ogsaa brugt til at knuse Kaffebønner med paa Bilæggeren. Blandt Kaffekværnene her vil man navnlig lægge Mærke til et Trætrug med et Hjul, med hvilket man knuste Bønnerne. Stykket, der stammer fra Rødding i Vildbjærg, blev brugt indtil 1885. Her findes Peberkværne, Sukkertænger (til at knuse brunt Sukker med), Blikforme til at støbe Lys i, Former til Æggeost, Trætallerkner — dels runde Brikker og dels

43. 1 Trug at grutte Kaffebønner i. 2-3 Kaffekværn. 4 Peberkværn.

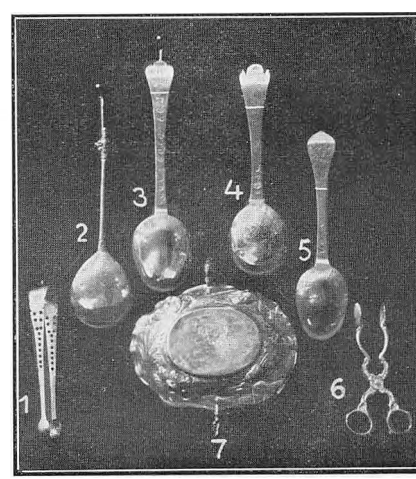

44. 1 Øltragt, lavet af Halsen af en Dunk. 2 Øllejle (Øldunk af Træ). 3 Blikform til Æggeost. 4 Smørbuddike. 5 Madkasse (Tröster eller Tejjn). 6 Træ-Ølkande. Man drak ud af Tuden, der er beslaaet.

lange Tallerkener, ved hvilke der kunde sidde to-tre Mand med deres Flæsk eller Kød ved Middagsbordet. Paa de øverste Hylder staar nogle Trælygter, Madkasser (Tejn eller Trøster), Øldunke af Træ (Lejl), og her findes en Øltragt af rødbrændt Ler, samt en anden, der er tildannet af Halsen af en »Gromand« — et smukt Dokument paa Hedebøndernes Evne til at kunne tage alt med i ældre Tid. Ved Siden af Hylden staar en Vuggekærne fra Østergaard i Skibild, og der over hænger en Del af Museets Tin-Tallerkener og -Fade.

Til Højre for Indgangen findes blandt andet Brændevinstøj af Kobber (i Bondegaarden er et helt Sæt opstillet), Tertepander og Messingspande. Sidste blev ogsaa brugt som Gryder.

I SKAB 1 findes nogle gamle Brændevinsflasker, hvoriblandt en med Fr. 4.s og en anden med Chr. 7.s indslebne, kronede Navnetræk. Her er et Par Klukflasker og et Par mindre Flasker med brogede Billeder paa — paa den ene læses: Du bist mein und ich bin dein (Du er min og jeg er din). Disse sidste Flasker skal være bragt her til Egnen af Kolonisterne, da disse kom fra Tyskland og nedsatte sig paa Alheden. Paa den næste Hylde er udstillet nogle Stykker gammelt, københavnsk Porcelæn m. m. og derefter kommer en smuk Række engelsk Lertøj, saakaldt Gyldenler: Kander, Skaaler, Kopper etc. Her er Museets Sølvbægre ogsaa udstillede samt en Række tyske Stentøjs-Krus. Et Krus af københavnsk Porcelæn med Sølvlaag, hvori en Sølvmønt med Chr. 4.s Billede, har tilhørt den bekendte Chr. Nielsen Abildtrup i Vorgod, og i Laaget paa et andet Krus med

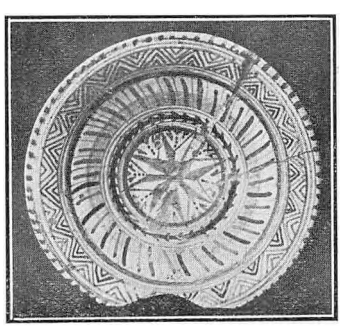
45. Sølvtøj.

Sølvlaag er indsat en Dukat — selve Kruset er prydet med Frederik d. 7.s Billede etc.

I Montren ved Vinduet mellem Skab 1 og 2 er fremlagt en Del Sølvtøj fra Slutningen af det 16. Aarhundrede og frem efter. Her ligger adskillige smukke, gamle Sølvskeer, der foruden deres Form og Graveringer er interessante ved deres mange Ejer-Mærker og Aarstal. Her ligger ogsaa tre forslidte Sølvtheskeer fra Paaboel i Hoven, der som »Arvesølv« har været brugt til at lægge i Brygkarret for, i overtroisk Øjemed, at fremme en god Brygning Øl.

I en oval Sølvskaal med Ører, hvis Sider er prydede med drevne Acanthusranker, er under Bunden indgraveret Urnernes adelige Vaaben samt: Dorethe Sophie Urne. Under Guldsmedemærket staar Aarstallet (16)96. Dorethe Sophie Urne, der blev født paa Akselvold i Skaane og døde paa Fyn 1756, var en Tid Jomfru hos Eleonora Christine Ulfeldt i Maribo Kloster. Skaalen er købt af Jens Pedersen, tidligere Gaardmand i Brændgaard ved Herning.

I SKAB 2 findes en Del gamle Fajancer: hollandsk, engelsk — Kjellinghus — osv. Den Slags har Egnen været meget fattig paa, og det er rent tilfældigt, naar man træffer et Stykke som det sjældne

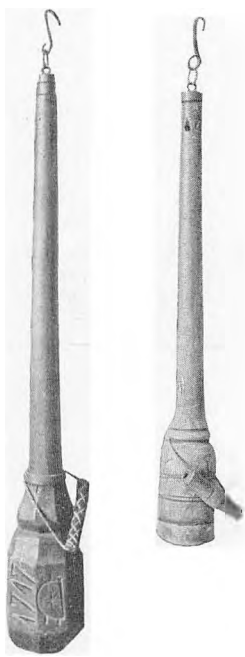
46. Delferfad.

47. Fad.

Delferfad, der er afbildet her, et dejligt Stykke saavel i Komposition som Farver. Det stammer fra Lundgaard i Tjørring. Paa den spanske Væg hænger enkelt gamle, delvis udskaarne Alenmaal (Altræ) samt en Samling Trævægte (Vindsere). I den tykke Ende er der istøbt en Klump Bly, Messing Nagler angiver Vægten

(jvfr. det jyske Udtryk: No æ et aap o æ hyww Nawler) og Haandtaget er til at flytte, medens det paa de tilsvarende Jærnvægte (Bismer) er Loddet, der flyttes. Ved Siden af staar en mægtig Jærnvægt, paa hvilken man kunde veje et Svin, og en meget svær Balancevægt, mærket: J. M. S. 1746. Sidste Stykke, der i sin Tid er brugt til at veje Kreaturer paa, stammer fra Nørholm ved Herning.

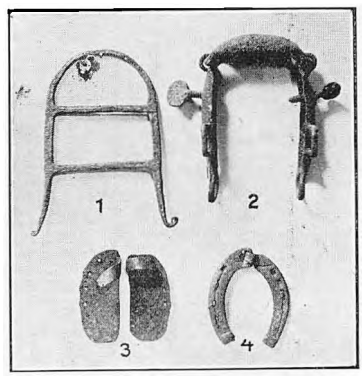
48. Trævægte.

Her findes ogsaa nogle af Museets gamle Stueuhre: »Bornholmere«, Schwarzwalder osv. Paa en »Bornholmer«, der kun har Timetal fra 6-12-6 paa Skivens øverste Halvdel, og som ogsaa viser Solens Stilling i Forhold til Timerne, staar indgraveret: Solen skal Ey brende dig om dagen og maanen Ey heller om Natten. Og paa en lille Tinskive ovenfor staar: Klocken minder / Tiden rinder / Vi vort Lif ved Døden vinder / 1794. De fleste af de ophængte eller opstillede Stueuhre er hjemmelavede vestjyske Uhre. Et af Smedejærn bærer Aarstallet 1729 — det stammer fra Snejbjærg, og et andet med dobbelt Skive (til Indmuring mellem to Stuer) i et smukt udskaaret og malet Hus er kommet fra Vognsgaard i Humlum — Kassen er lavet af Niels Gade. Paa Hylden ved Uhrene staar et Par Waterpas af Træ og et do. af Messing med Aarstallet 1758. Tæt ved er opstillet en af de første Strikkemaskiner, der kom her til Egnen omkring Midten af forrige Aarhundrede, og ved Siden af hænger et Par morsomme Hyrdetasker, lavet af gamle, kasserede Støvleskafter, der er sat en Træbund i og en lang Snor til at bære Taskerne i. Sovekammer-Bilæggeren, der staar ved Indgangen til næste Rum, er paa

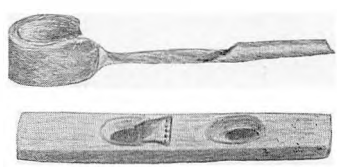

49. Hyrdetaske.

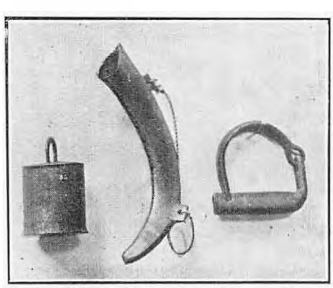
Sidepladerne prydet med en Fremstilling af Kammersvenden af Morland, medens der paa Forpladen er et Billede af Jesu Daab, hvorunder staar: Frolands ♂ Wærk, Ovnen stammer fra Sdr. Grene i Hoven. Og midt paa Gulvet staar en Montre med mange interessante Genstande i. Her er Klokker til at binde om Halsen paa løsgaaende Kreaturer (som man endnu bruger i Bjærglandene), gamle primitive Laase, hvoriblandt én, der har været brugt til at spænde om Bagfoden paa løsgaaende Heste, at de ikke skulde løbe bort eller blive stjaalne. Blandt andre sjældnere Ting maa nævnes to forskellige Par Studesko. Det ene Par, med Led, er fra Skarrild, og det andet fra Borris. Smeden, der lavede sidstnævnte Par, saa som Fange i Østrig i 1864 denne Form. Til Handelsbrug var det i ældre Tid vigtigt, at Studenes Horn var velformede, og der var Folk, der den Gang gav sig af med at rette mindre velformede Horn. Først blev Hornene blødgjorte v. Hjælp af en varm Tørv, et tykt Stykke nybagt Brød eller et særligt Jærn, der blev opvarmet, og derefter blev Hornene bøjede med en Pind (Rætpind), hvori der var Huller, Hornene kunde stikkes ind i. Her er fremlagt flere af disse Redskaber, og ved Siden

50. Grimer og Studesko.

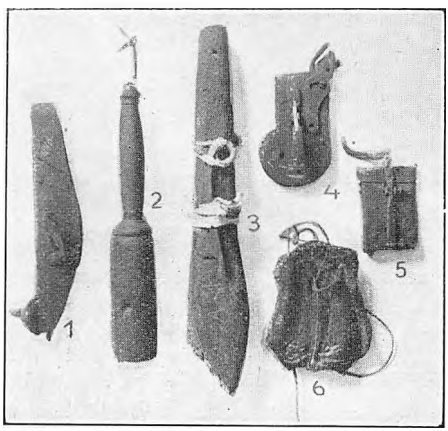

51. Jærn og Rettepind.

52. Klokke, Byhorn og Laas.

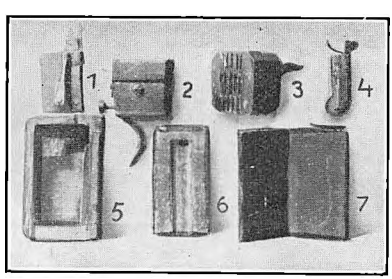
af ligger en Svinegrime af Jærn samt en ret barbarisk Jærngrime, beregnet til et Kreatur, der ikke kunde holdes tøjret, samt et morsomt Apparat til at spærre Munden op paa Unghøvderne, naar man trak Tænder ud paa disse. Stykket er Gave fra K. Joensen, Ørbæk i Hoven, hvis Fader i sin Tid har smedet Apparatet. Her ligger ogsaa det Byhorn fra Kollund i Rind, hvori Byhyrden indtil hen i første Halvdel af forrige Aarhundrede blæste, naar han drev ud eller kom hjem med Byens Kvæg. Stykket, der er lavet af et Bukkehorn, er ejendommeligt ved, at det har 5 Lydhuller, saa man har kunnet blæse Melodier paa det. Gave fra P. Donsig Dinesen, i hvis Gaard Hornet sidst blev opbevaret.

53. Aareladejern.

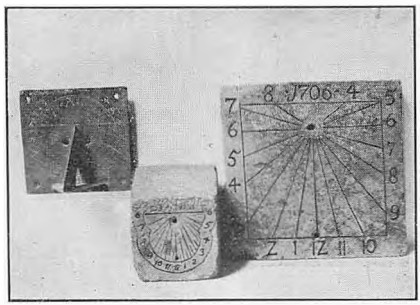
De forskellige Aareladejern til Folk og Fæ samt Koppesætte-Apparater, som »kloge« Folk brugte i gamle Dage, er ogsaa interessante.

I en Montre ved Vinduet findes nogle Solskiver, hvoriblandt nogle af Sandsten, én, der er af Bly paa en Træklods, laa i sin Tid i Køkkenvinduet i Lundgaard i Tjørring, og en anden, af Messing, er fra Østergaard i Skibild. Sidste, der er mærket 16 AP 30, sad i gamle Ole Skibilds Tid paa en Pæl ude i Haven. Ved Siden af er fremlagt nogle Tankeringe, Drillepind (Ponnipind) m. m.

54. Apparater til Aareladning og Kopsætning.

I SKAB 3 er udstillet nogle smukke, gamle Løb (Halmarbejde): Kurve, Æsker, Tragte osv. En større Æske har været brugt som Kuffert til Rejsebrug, og paa en lidt mindre er Træet paa Laaget mærket: + M : I : D : K : G : +,

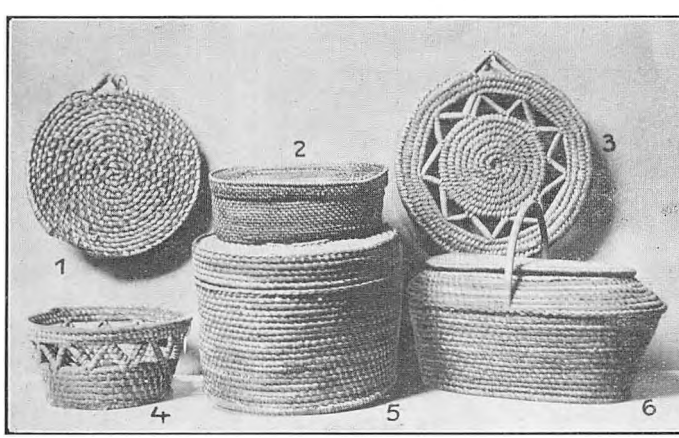

55. Solskiver.

56. Øltragt.

medens den i Bunden bærer Aarstallet 1803. Stykket er skænket Museet af P. Nielsen Lykke i Nees. Her er ogsaa et Par Pandekagevendere af Løb — saadanne synes navnlig at have

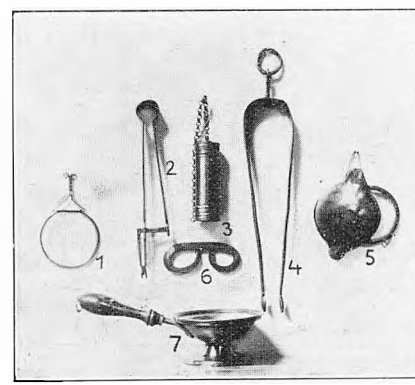
57. Kurve m. m. af Løb.
1 og 3 Pandekagevendere. 4 Sykurv. 6 Melmadskurv.
2 og 5 Æsker til forskelligt.

været i Brug i Egnen mellem Brande og Vejle i gamle Dage. Det er interessant at se, hvilken Rolle Løb har spillet i træfat-

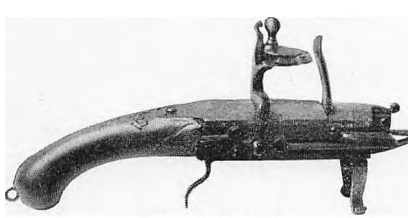
tige Egne. Man har lavet Dejgtruge, Sædeløb, Bikuber (meget alm.), ja endog Ligkister, Brandspande og lignende af dette Materiale.

VÆRELSE VIII.

SKAB 1 indeholder Merskumspiber med Sølvbeslag, forskellige andre Piber, Pibehoveder, Tobakspunge, Brændeglas og Fyrtøj (Fyrtønder af Messing til Svamp samt Staal og Flintsten), der blev brugt, før man fik Svovl- og Tændstikker. Ved Siden af findes et Par Ildpistoler, en Slags Luksusfyrtøj, Glødetænger til at tage Ild med og tænde Piben ved, Fyrfade af Messing, hvori man satte Gløder ind paa Bordet til Mændene, Tobakspunge og Skraa- og Snustobaksdaaser. Videre findes her gamle Sølv-Lommeuhre, hvoriblandt et kunstfærdigt, der foruden Timerne viser Dato, Maanens og Planeternes Løb paa en smuk ciseleret, forgyldt Skive. Uhret, der i Værket er mærket: Michael Cratz Aug., er skænket Museet af Museumsforstander Trøstrup, der brugte det i 40 Aar. Desuden er der flere mer eller mindre kunstfærdige »Tokasser« samt Uhrkæder, Metalknapper fra Mandsdragter m. m.

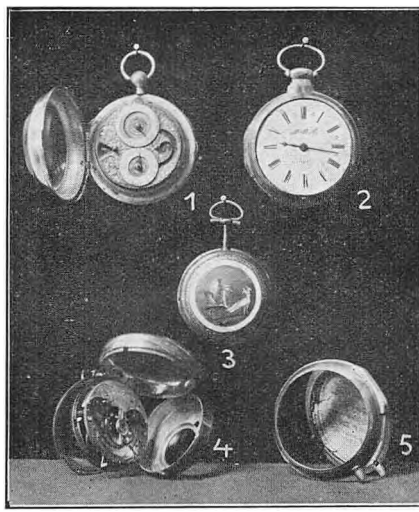
58. 1 og 5 Brændeglas. 2 og 4 Glødestænger. 7 Glødfad (Fyrfad). 3 Fyrtønde til Tønder eller Svamp. 6 Fyrstaal.

59. Ildpistol.

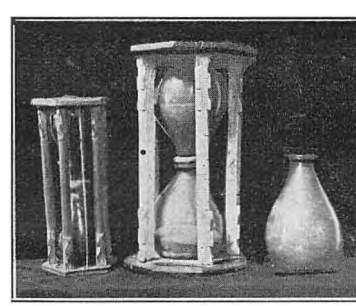
I samme Skab opbevares ogsaa et Par gamle Timeglas (Sanduhre) og Halvdelen af et lignende, der er gravet op paa Rind

Kirkegaard for mange Aar siden. Antagelig har dette Glas været sat ned i Kisten til en uforløst Kvinde, idet man i ældre Tid troede, at en saadan Kvinde blev forløst efter Døden, hvorfor man medgav hende Linned, Naal og Traad, en Saks samt Vand i en Flaske.

60. Sølv-Lommeuhre.
1 Trøstrups. 2 Tokasset Uhr. 3 Uhr med Emailleindlæg paa Bagsiden.
4 og 5 et Tokas-Uhr, der er skilt ad.

Saa findes her forskellige mandlige Klædningsdele: røde, strikkede Tophuer, der blev brugt af Bønderne til omkring Midten af 1800erne, Hatte, Foderaler, hvoriblandt et, der er bundet af Halm (Løb). Blandt Klædningsdelene maa mærkes nogle fine Veste med Metalknapper, en rød Damask Trøje fra sidste Halvdel af det 18. Aarhundrede, Prøver paa forskelligt Uldtøj fra den gamle Bindeegn: 1 Par brogede Vanter, strikket af Mariane Kjeldsdatter i Ørre, et Par do. samt et Par Luffer, strikket af den 96-aarige Mette Sig i Arnborg m. m.

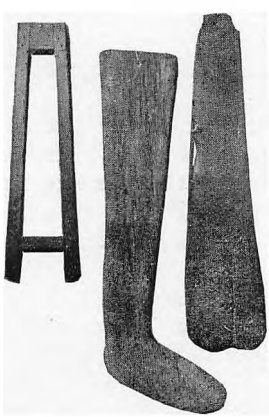
61. Timeglas.

SKAB 2. Her vil man lægge Mærke til Bondedragten fra Randersegnen — Manden har 48 Sølvknapper i sin Kofte, smuk tværmønstret Vest med Sølvknapper og »Muskettes«, Knæbukser. Ved Siden af staar en Mand fra Ulfborg. Dragten har tilhørt den bekendte

Stænderdeputerede Ole Kirch fra Ebbensgaard (1788—1876). Særlig interessant er den røde Vadmels Hætte, et ældgammelt Klædningsstykke, der især blev brugt i daarligt Vejr. Enkelte gamle Folk mindes endnu, at Hætten har været i Brug af gamle Mænd indtil omkring Midten af forrige Aarhundrede. Den tredie Mand i Skabet skal vise, hvorledes en Studepranger saa ud i ældre Tid — Ridebukser og Pengekat omkring Livet! Paa den modsatte Side staar der en Kvinde fra Læsø i Nationaldragt og en Kvinde fra Vestjylland med en ejendommelig Filthat, der var i Brug for ca. 100 Aar siden. Hatten har forresten tilhørt ovennævnte Ole Kirks Datter, Maria.

62. Vanter og Luffe.

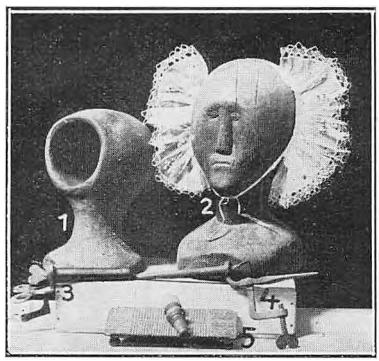
63. To Ærme- og en Hose-Blok til Bindtøj.

SKAB 3 indeholder forskellige kvindelige Klædningsstykker og Prydelser. Her er Trøjer (Liv), Kastekræder, Sjaler. Et interessant Klæde fra Hoven er prydet med brogede Blomster paa den ene Side, men sort paa den anden Side, saaledes, at det baade kunde bruges til at vise Glæde og Sorg. Her er en Fiskebens Krinoline fra Tiden omkring 1850; undertiden brugte man Tøndebaand og i Hedehjem efterlignede man Krinolinerne ved at stive Kjolen af med Revlingreb, hvad man har enkelte Eksempler paa.

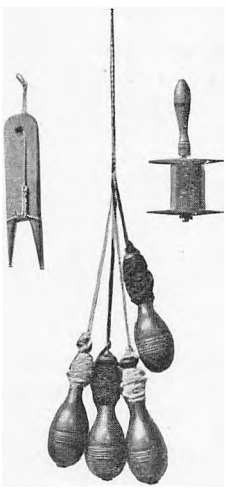
Iøjnefaldende er de to Skabilkenhoveder af Træ (i Jydepottesamlingen findes et do. af Ler), brugt til at forme Kvindernes Lin paa i ældre Tid, samt de mange smukke Kapper og Huer. De fineste Kapper (Sølvnakker) stammer dog fra Sjælland; det var sjældent, at en »bown« Kone i Midtjylland bar en Kappe eller Hue med Sølvbroderi paa i Lighed med Sjællændernes Sølvnakke.

Her er ogsaa en Del smukt udskaarne Hosebaandsvæve

(Spjæld) og flere Baand, der er vævede paa disse primitive Væve. Endvidere Knevelstokke — ved Hjælp af hvilke man knevelt (flettede) Snore til at kante Skørterne med, en Vikkelpind og en Miniatur-Haandten, paa hvilke man ligeledes har lavet Skørte-Snore. Blandt Hosebaandene findes et Par, der er flettede i Slyng med Fingrene uden Redskaber og et andet Par, saakaldt Sprang (Mønster), der er fremstillet paa en simpel Maade, der var velkendt i Oldtiden og Middelalderen.

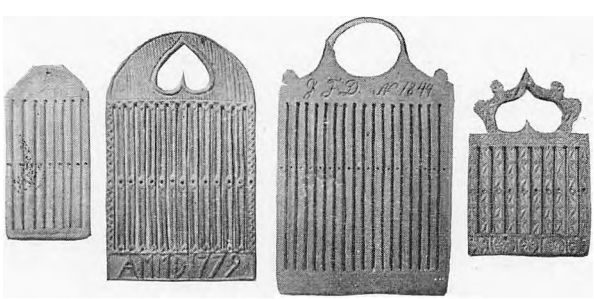

64. 1 Skabilkenhoved af sortbrændt Ler.
2 do. af Træ med paasat Lin.
3 og 4 Pibejærn.
5 Apparat til Knusning af Lin 1785.

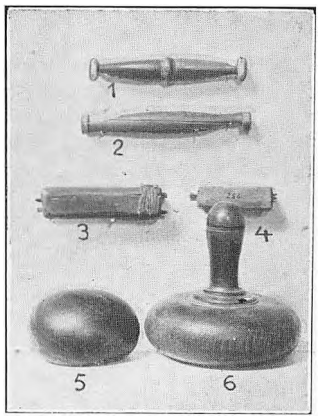
65. Knevelstokke.
1 Vikkelpind.
3 Haandten (Miniatur).

Paa et Par Glashylder ligger Syskruer, Sømglittere af Træ og af Glas

66. Hosebaandsvæv (Spjæld). Museets ældste er fra 1728.

(sidste Type var allerede i Brug i Vikingetiden), Pibejærn til at pibe (kruse) Lin paa, Støbeforme til Metalknapper og Hægtestole, paa hvilke man lavede Hægter og Maller, Naalehuse og Vindepinde i forskellige, smukt udskaarne Typer. Her ligger ogsaa en Del Prøver paa fint Haararbejde: Uhrkæder, en Halskrave, Fingering og »Bandelokker«(Hængesmykker). Ligeledes er der her fremlagt en Del Hovedvandsæg (Lugtedaaser) af Sølv, Horn og Træ, Sølvspænder til Sko, Kaaber og Bælter samt »Særkesølv«, Ørenringe, Knapper, Naale m. m.

67. 1 og 2 Ruspinde, brugt naar man vandt Hørgarn. 3 og 4 Hægtestole til at lave Hægter og Maller paa. 5 og 6 Sømglittere af Glas og Træ til at glatte Sømme med.

Her findes ogsaa en Garnnøgle-Holder af Træ med smukt Sølvfiligranarbejde (Gave fra Fru Postmester Theill) og en anden af Ben og Skildpadde, der er skænket Museet af Fabrikant J. Junget.

68. Støbeforme til Tinknapper.

I SKAB 4 er fremlagt Prøver paa vævede og syede Ting. En smuk vævet Dug, hvori er indvævet $\frac{\text{E. M. O.}}{1706}$ dvs. Ellen Magrethe Obelitz, er en Gave fra Fru Theill.

SKAB 5. Her lægger man især Mærke til flere Navneklude, der viser ældre Tiders kvindelige Haandarbejder — et Par indrammede Stykker hænger ved Siden af — samt et Par smukke Daabskjoler m. m. Af Pladshensyn maa en Mængde Klæder og Klædningsdele henligge magasineret i Skufferne.

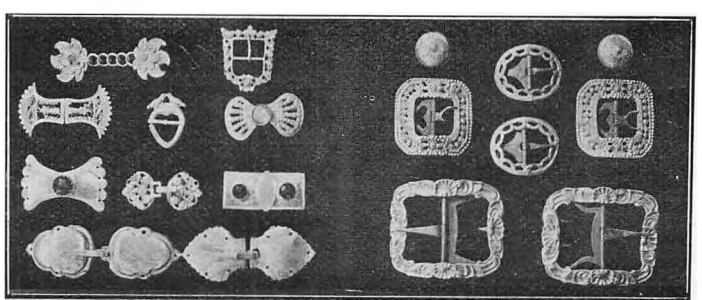
69. Vindepinde.

I Værelsets Baggrund er ophængt Museets smukke Samling af Mangletræer (Mongelbrætter eller Mongeltøj) og Tærskilder

69. Hovedvandsæg (Lugtedaaser).
1 af Horn. 7 drejet af Nøddeskal. 10 af Tin. Resten af Sølv.

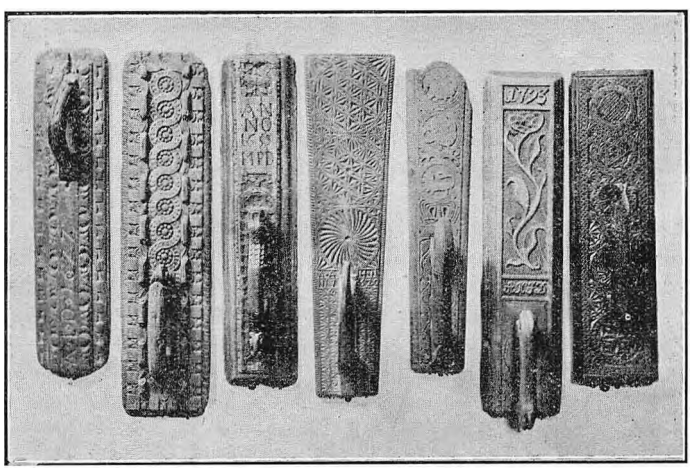
(Bankefjæl), der ofte i deres Udskæring bære Præg af at være Fæstensgaver, idet de er prydede med indslyngede Hjerter, Pigens Bogstaver samt Aarstal. Den ældste Mangletrille (Mon-

70. Sølvspænder.

gelstok) bærer Aarstallet 1599 og det ældste Manglebræt (Gave fra Plantør Cl. Hansen i Bjørslev) er mærket A. I. D. 1627. Det næste (købt i Vorgod) bærer Aarstallet 1632 og Nr. 3, der er skænket Museet af Mads Povlsgaard i Tjørring, er mærket ANNO 1653 M. P. D. Disse Stykker er skaarne med en Sikkerhed og

Smag, der viser, det er Fagmænd og ikke forelskede Bønder-karle, der har brugt Kniven. Sidstnævnte Stykkes Haandtag er formet som en Krokodille, men paa de Manglebrætter, Museet har, fra 1727 og frem efter, er de fleste Haandtag dannede som en Hest, et enkelt som en Dobbelthest, og disse Stykker er i Almindelighed skaarne i Almuestil af Bønder. Paa et Par Stykker er Haandtagene formede som Havfruer, men disse stammer ogsaa fra Før og er lavede af Sømænd. Det yngste, udskaarne Mangletræ i Samlingen bærer Aarstallet 1845.

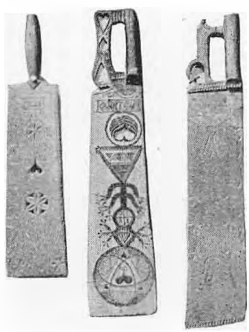

71. Manglebrætter.

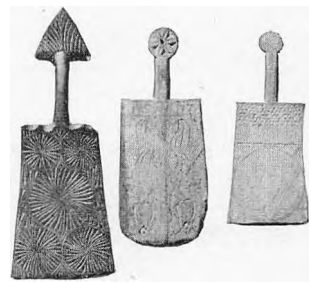
Disse Redskaber blev i ældre Tid, nu kun sjældent, brugt til at rulle (mangle) Linned med. Stykket, der skulde mangles, blev viklet om Stokken, saa lagde man Manglebrættet paa, pressede og rullede hen over et Bord, indtil Tøjet var passende glat.

Tærsklen (æ Tæskild) blev brugt, naar man vaskede Uldtøj. Tøjet blev da blødt og gennembanket med Fjælen paa en flad Sten. I Almindelighed var det et simpelt Bræt med et Haandtag; men nu og da var de kunstfærdigt udsmykkede med Udskæring og undertiden ogsaa malede med flere Farver. Museets ældste Tærskild er mærket med Aarstallet 1776. Ved Siden af hænger enkelte udskaarne og malede Skættetræer, og henne ved

Vinduessiden ligger de øvrige Redskaber, man i ældre Tid brugte til Hørrens Tilberedning: Brøder, Hegler, Skagfod etc. Her findes ogsaa Rokker, Karter, Tejkurve, Tenstole, Valkebrætter osv.,

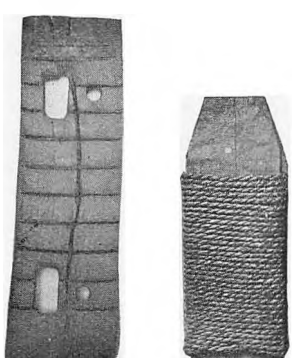

72. Skættetræer.

Tærskilder.

Redskaber, der var saa velkendte i vor Forældres Tid, men som den opvoksende Slægt som Regel knapt nok kender af Navn.

73. Valkebrætter.

Særlig interessant er det Valkebræt, der er dannet af en gammel udtjent Kæpstok fra en Vogn, og et andet, der er lavet af et Stykke Bræt, der er viklet Halmsimer om (Gave fra Maler Chr. Gade i Humlum). En tredie Form, der er lavet af Ris-Fletværk, har været mest almindelig i Midtjylland.

Disse Valkebrætter blev brugt i Binde-Tiden til at valke Uldtøj paa, navnlig det, Folk selv brugte.

VÆRELSE IX.

Til Belysning af Hedeselskabets Virksomhed, der for en stor Del kom til at ligge i Midt- og Vestjylland, har Museet samlet en Del Billedstof, Kort, Bøger, Breve etc. Billedstoffet og ad-

skillige andre gode Nr. er for største Delen indkommet som Gave fra Kommitteret Chr. Dalgas i Birkebæk. I en Montre er fremlagt et Eksemplar af Ingemanns »Valdemar Sejr«, der indenfor Bindet bærer følgende Indskrift: »Tilkendt Enrico Mylius Dalgas, Undervisningscommissionen i Selskabet for Efterslægten den 4de Marts 1842 — —« (8 Underskrifter). I samme Montre findes nogle af »gamle« Dalgas's egenhændige Udkast og Breve, hans Dørskilt m. m. I et Skab er der foruden Aargange af Hedeselskabets Tidsskrift fremlagt en Del Bøger, der har tilhørt Oberstløjtnant Dalgas, forskellige Skrifter vedrørende Hedesagen af Pastor Carstens, Justitsraad S. A. Fjelstrup paa Sindinggaard, Cancelliraad Helmuth Krarup paa Skibbildgaard, E. M. Dalgas, Morville, F. W. Riegels m. fl. Her ligger ogsaa den Taske, i hvilken Skrivelserne i sin Tid blev sendt rundt fra det ene Styrelsesmedlem til et andet indenfor Hedeselskabet.

Særlig interessant er det at studere den Samling Fotografier af Hedeselskabets Virksomhed, der er hægt op i Rummet. Man ser Plantagernes Vækst i Aarenes Løb, Hedeselskabets Engvandingsanlæg, Mergelgravning, Fangerne i Arbejde med Plantning paa Heden m. m. Midt i Rummet staar Billedhugger A. Bundgaards udmærkede Model til den Statue, Holger Pedersen lod rejse af Dalgas i sin Plantage, og i Skabet ved Siden af findes samme Kunstners vellignende Gibsstatuetter af Dalgas, Holger Pedersen og Kammerherre Lüttichau (Tjele). Disse Modeller har Kunstneren skænket Museet.

Nogle Kort, ældre og nyere, der viser Hedens, Naturskovenes og Plantagernes Udstrækning i Tidernes Løb, bør man ogsaa studere.

I samme Rum findes en Del Materiale til en geologisk Samling.

VÆRELSE X.

Her er de fleste af de her i Landet forekommende Pattedyr og Fugle opstillede. I Skab 1 findes de almindeligste Pattedyr-Arter og i Skab 2 ser man øverst forskellige Spætter, Ugler, Krager og Skader. Derunder er opstillet en Mængde Smaafugle, baade almindelige og sjældne Arter. Her er en Hærfugl fra Bøvling, en Biæder fra Borris, Guldpiroler fra Assing og Ikast, Isfugle m. fl. Her er ogsaa en Gruppe af Stor Korsnæb ved Rede, Krognæb fra Tiphede, Natravn, Gøge i forskellige Drag-

ter, Fuglekonge (Han og Hun med deres 7 Unger) og mange andre Fugle. Og nederst i Skabet vil man finde en Del af vore smukke Vildænder samt Terner, Maager og Kjover, hvoriblandt adskillige Sjældenheder.

I SKAB 3 er øverst opstillet de fleste af de højnordiske Fugle, der især besøger os om Vinteren, og derunder findes en Gruppe Urfugle, monterede i Hedeparti, samt en Tjur (fra Silkeborg-Skovene) og en Rakelhane fra Isen i Ikast. Og endelig er der opstillet en Samling af de ejendommelige Brushaner i deres meget varierende Paringsdragt, en Samling Pomeransfugle, Klyde med Unge, Bekkasiner og mange andre Fugle.

SKAB 4 rummer de fleste af vore Rovfugle, hvoriblandt adskillige Pragteksemplarer og Sjældenheder: Rørhøg (gammel fin Han), Duehøg, Jagtfalk, Rødfod-Falk, Havørn osv. Og nedenunder findes en Pibsvane fra Ørre, forskellige Arter af Vildgæs, Edderfugle samt nogle Vadefugle, hvoriblandt Sort Stork (gammel og ung Fugl), Purpurhejre, Rørdrum, Sort Ibis m. fl.

Adskillige andre Ting i Rummet vil vække de besøgendes Opmærksomhed: Underkæbeben af en mægtig Grønlands-Hval, et Par Kæmpemuslinger, der vejer 250 kg. Æpyornis-Ægget (Afstøbning), Næbdyret (Æggelæggende Pattedyr fra Australien) og mange andre Ting.

Museet ejer ogsaa en stor Ægsamling, der dog ikke er udstillet, da Æggene ikke taaler Lyset.

LOFTSETAGEN.

Straks ovenfor Trappen er der i Gangen ophængt en Mængde prentede og malede Bindebreve, Brudesange, Gravskrifter, Himmelbreve m. m. Den Slags Skilderier var, indtil hen imod Slutningen af forrige Aarhundrede, næsten den eneste Slags Vægprydelser, man traf i almindelige Bønderhjem. Det hørte i ældre Tid med til Embedet, kan man næsten sige, at Degnen skulde kunne lave en Brudesang eller et Gravskrift, og i Museets Arkiv gemmes adskillige Prøver paa, hvad vestjyske Degne har sammenrimet til Glæde for levende og Ære for afdøde. Undertiden prentede Degnen ogsaa selv disse Skilderier; men en Del af de, der er ophængt her fra Herning-Egnen, er dog lavede af Gaardejer Ole Frølund i Gjellerup, der var »kreng« til den Slags Arbejde, medens adskillige smukke Stykker fra Struer-Egnen skyldes

afdøde Gartner Pedersen Høy, Aamøllehus i Guddum, der var usædvanlig dygtig til at prente. Et Pragteksemplar er et Bindebrev eller »Binde Vers i Anledning af et Venskabsbaand paalagt Secilie Frederiksdatter Østerbjerge den 25. Februar 1863«.

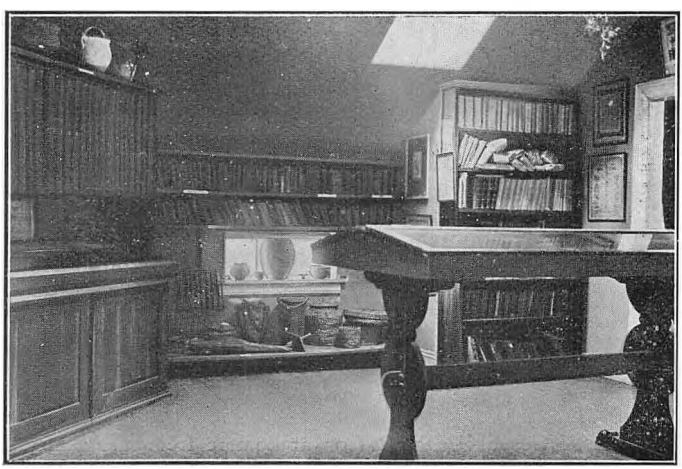
Særlig interessant er nogle Himmelbreve, der lover Beskyttelse mod alle Farer for den, der ejer og afskriver saadant Brev. Særlig morsomt er det tyske Brev, der specielt skulde kunne beskytte Slesvig Holstenerne og de, der kæmpede for disse. Et af Himmelbrevene er trykt hos J. E. Oppenhagen i Ringkøbing, og blandt de trykte »Minder« findes enkelte fra Herning Bogtrykkeri ved J. P. Rasmussen. Her er opstillet en Række Ovnplader blandt hvilke blot skal nævnes en fra 1672 paa hvilken der staar en Kvinde paa et Anker med en Fugl (Papegøje?) i sin oprakte, venstre Haand — udenom er en Krans af Øreflipmotiver. Stykket er en Gave fra Isenkræmmer Axel Jensen. Ved Siden af staar en Plade fra 1676 (Gave fra J. C. Jensen i Marstal) med en kronet Dobbeltørn paa. Denne Plade, der er afrundet for oven, har sikkert været indmuret i en Væg — Stuen skulde saa opvarmes ved Ilden, der i den aabne Skorsten blev lagt ind mod Pladen. Her er ogsaa en mægtig Side- og Forplade fra Fossum 1791. Sidepladen er paa riflet Bund prydet med en Guirlande og en Medaillon med et Mandshoved. Sidste Ovn stammer fra Sunds. Paa en Sideplade læses: Soli Deo glo Ria (Gud alene Æren), og paa den tilsvarende Forplade ses en Amazone med Bue og Sværd. Denne Ovn har staaet i Østergaard i Skibbild, Nøvling Sogn. En meget medtaget Plade med en Fremstilling af Bjærgværksdrift bærer følgende franske Inskription: POUR PARVENIR IL FAUT ENDURER (for at komme frem maa man anstrenge sig). Denne Plade, der er støbt i Eidsvold ca. 1750, er en Gave fra Chr. Ottosen i Holing.

VÆRELSE XI OG XII

optages af en Samling forskellige Sager, Folkemindesamleren Evald Tang Kristensen skænkede Museet i 1913.

Straks indenfor Døren er ophængt en Del indrammede Fotografier af gamle Folk, der i sin Tid har fortalt og sunget for Tang Kristensen. Det er saare interessant at studere disse Typer, der gennemgaaende baade er prægede af Slid og af Nøjsomhed, delvis ogsaa af Fattigdom.

Paa Væggene er desuden ophængt forskellige indrammede Stykker af Interesse: et Par Himmelbreve, Vægternes Natte-Sang, et udskaaret Bindebrev fra Bollerslev 1783 m. fl. Paa et Stykke (Verdens Løb) læses følgende moralske Klagesuk: »Redelighed er rejst ud af Verden, Og Oprigtighed har lagt sig til at sove; Fromhed har skiulet sig, og Retten kan ikke finde Vejen; Den, der kunde hielpe, er ikke hiemme, Og min Ven er ganske svag; Godhed er i Arrest, og Troen er næsten borte, Dyden maae gaae og betle, Og Sandheden er længe siden begraven, Ærlighed og Troskab er bleven til en Vedunder, Og Samvittigheden hænger paa Væggen; Taalmodighed allene overvinder Alting«.

74. E. Tang Kristensen-Værelse.

Her hænger ogsaa ogsaa »Nogle nyttige — — — Bibelske Spørgsmaal«, der synes at være Udpluk af »Præste Pinen« og egentlig er mere kuriøse end just nyttige. Flere af nævnte Stykker er Haderslev Tryk; et af Himmelbrevene, der i sin Tid var meget udbredt, blev trykt og solgt af Joh. Rud. Thiele i København.

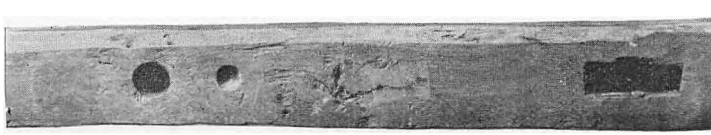
I en Montre er fremlagt nogle gamle Aviser: Aften-Post (1777—82), Viborg Samler, Riber Stifts- og Adresse-Avis m. fl., og i en anden Montre midt i Rummet findes en Møntsamling.

Blandt adskillige interessante Dokumenter, der er fremlagt i Skabet, skal nævnes: et Ridemandstog (Skeltrætte) mellem Ørnhoved og Sindinggaard 1601 (Pergament), et Brev paa Papir fra Oluf Friis paa »Kalffø vig« 1493, et Orfejdebrev fra Byfogden i Ribe 1530 m. fl. Her er ogsaa et Brev, som vor berømte Sprogmand Rasmus Kr. Rask skrev hjem fra St. Petersborg i 1818.

I Tavlerne (til at trække ud) oven over er indsat en Del paa Pergament prentede og malede Noder etc., gamle Dokumenter fra det 17. og 18. Aarhundrede osv.

Blandt andre Genstande i Samlingen bør man lægge Mærke til de tre Uroer, der hænger under Loftet, en Manepæl fra Vindum Mose ved Viborg, fundet, hvor der i F. Sagnet var én manet ned. Her er en Hatteløb (Halmæske), der har været brugt til de store Kvindehatte, man brugte i Vestjylland i Begyndelsen af forrige Aarhundrede. Og her findes den Læder-taske, E. T. Kristensen førte med sig, naar han var ude at optegne Folkeminder. I et Par Reoler er opstillet forskellige ældre og nyere Skolebøger samt anden Litteratur. Endelig hænger der ved Indgangen til næste Rum et Maleri af E. T. Kristensen, Museet købte af Maleren Niels Holbak i 1915.

I næste Værelse staar blandt andet et langt Skolebord, hvorved Kristensen sad som Dreng og siden som Lærer i Brandstrup Skole, og blandt Sagerne, der er fremlagt i et Par Montrer paa Bordet, bør man lægge Mærke til Garnkrogen (Gillikrog), der har været skruet i en Bjælke over Bordet i en midtjysk Bindestue. Bindernes Garn hang saa der over, naar de havde »maalt af«. Her er ogsaa et Sæt ☐ Træbrikker (fra Randers-Egnen), der har været brugt til at væve Baand paa, en Støbeform til falske IIII SKILLING DANSKE 1729 og et Apparat af Bly med

75. Nødild-Stolpe.

en Kobbernagle til at slaa Øjet ud paa en Tyv med. Byhornet med de mange indbrændte og skaarne Navne stammer fra Fyn.

Der er mange andre Ting i dette Værelse, der fortjener de

besøgendes Opmærksomhed, men Pladsen tillader ikke, at vi her omtaler flere, kun skal Nødildstolpen fra Lindum (N. V. for Randers) nævnes. Naar Kvægpesten i gamle Dage hærgede visse Egne af Landet, da var det gammel Tro, at Sygdommen skyldtes daarlig Ild. Derfor slukkede man Ilden overalt og frembragte ny ved at dreje en Pind, der var sat ind imellem to lodrette Stolper (en Dørkarm for Eksempel), hurtigt rundt saa længe, til der gik Ild i Træet. Derfra blev Hjemmene atter forsynede med Ild, og saa blev der endvidere tændt Baal i en Hulvej, hvorigennem man drev Kreaturerne for at faa disse rensede og kurerede. I Træstykket, der sidst blev brugt som Skorstenshammer (Pandtræ) i Lindum Skole, ses to skaalformige Fordybninger, hvoraf den ene tydeligt bærer Præg af, at der i sin Tid er »drawen Nødild« i den, hvad gamle Folk ogsaa her fortalt om.

OVENLYSSALEN bruges (siden 1913) til Vandreudstillingen og her er desuden holdt mange private Maleri-Udstillinger i Aarenes Løb.

I Værelse XIII og XIV vil den etnografiske Samling senere blive opstillet, hvorved der kan skabes bedre Orden i Samlingen i Stueetagen; men foreløbig bliver disse Rum, der ikke er tilgængelige for besøgende, brugt til Magasin.

Indenfor den begrænsede Plads, jeg raadede over, har det ikke været mig muligt at give Sagerne en saa grundig Omtale, som jeg gerne vilde, og kun i de færreste Tilfælde har jeg kunnet nævne enkelte af de mange, Museet staar i Gæld til for Gaver.

Blandt enkelte Mænd, der til Stadighed har samlet og sendt os Museumsgenstande, maa fremhæves Maler Th. K. Hansen i Hoven, Chr. Jensen (Taulborg) i Aulum, Maler Chr. Gade i Humlum, Peder Lykke i Nees m. fl. Og blandt de Institutioner, der i Aarenes Løb har støttet Museet med Pengebidrag, maa nævnes: Herning Hede- og Discontobank, Hammerum Herreds Spare- og Laanekasse samt Herning Handels- og Landbrugsbank, ligesom Herning Byraad (tidl. Sogneraadet) altid har vist Museet megen Velvillie.

Alle, nævnte og unævnte, modtage herved vor bedste Tak!

Museet, Juni 1924.

H. P. HANSEN.

Omslagstegning af Maler *Johs. Schaumann.*

Ekspresstrykkeriet,
Herning. — 1924.